

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Bc. Magdaléna Lněničková

Interpretace díla Čingize Ajtmatova Popraviště

Olomouc 2018

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jaroslav Vala, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně, na základě vlastních úvah a poznatků čerpaných výhradně ze zdrojů, které jsou uvedeny v závěru práce.

V Olomouci dne

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Mgr. Jaroslavu Valovi, Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za cenné rady a podněty a za odborné vedení při psaní práce. Dále bych také chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu při studiu.

OBSAH

Úvod.....	6
1 Čingiz Ajtmatov.....	7
1.1 Život autora	7
1.2 Dílo autora	8
1.2.1 Džamila	9
1.2.2 Kratší prózy	10
1.2.3 Romány	11
2 Kyrgyzstán	13
2.1 Geografie	13
2.2 Obyvatelstvo	15
2.3 Stručná historie	16
2.4 Kultura	17
2.4.1 Jazyk a literatura	18
2.4.2 Náboženství.....	18
3 Popraviště	20
3.1 Tematický plán	20
3.1.1 Titul	21
3.1.2 Prostor a čas	22
3.1.3 Stručná charakteristika postav	23
3.1.4 Děj.....	28
3.2 Kompozice.....	32
3.2.1 Vypravěč	34
3.3 Jazyková specifika.....	35
4 Interpretace díla	38
4.1 O zvířatech a lidech.....	38
4.1.1 Kdo je vlastně člověk?	39
4.2 Kde se schovává Bůh?	40

4.2.1 Symbolika Boha.....	41
4.3 Pro lásku žít	43
4.4 Krev a voda	44
4.5 Jenom příroda?	45
4.5.1 Roční období.....	47
Závěr.....	49
Zdroje	50
Seznam obrázků	54
Seznam zkratk	55
Přílohy	56

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá románem *Popraviště* od kyrgyzského spisovatele Čingize Ajtmatovova. Jedná se o autorův druhý román, který společně se *Stanicí Bouřnou* řadíme mezi díla magického realismu. Přestože kniha pochází ze země bývalého Sovětského svazu, je velice aktuální a má stále co říci i v dnešní uspěchané době.

V první části práce se budeme věnovat osobnosti Čingize Ajtmatova, významu, který přináší domácí i světové literatuře a spisovatelskému stylu, jenž se odráží v jeho díle. Seznámíme se s jeho dětstvím, mládím i dospělostí a jeho politickou i kulturní činností v rámci Sovětského svazu. Kromě *Popraviště* si uvedeme další romány a povídky, jež napsal, a některé z nich si přiblížíme podrobněji. Ve druhé kapitole se zaměříme na zemi, odkud Ajtmatov pochází. Kulturní i přírodní krásy Kyrgyzstánu, které jsou pečlivě ukryty v horách Střední Asie, se totiž silně zrcadlí v Ajtmatovově díle a abychom pochopili román *Popraviště*, musíme nejprve pochopit místní mentalitu a podmínky tamního života. Ve třetí a čtvrté kapitole se již přesuneme k samotnému románu. Nejprve se budeme soustředit na analýzu knihy, rozebereme si její tematickou složku, včetně děje, prostoru a času, charakteristiky postav, titulu a významu, který nese. Kromě tematiky nás bude zajímat i kompoziční a jazyková složka a vše, co s nimi souvisí. Poslední část práce je věnována vlastní interpretaci a ponořením se do myšlenek a skrytých symbolů, více či méně v díle ukrytých.

Cílem práce je odhalit přesah knihy a její význam pro současnou společnost. Najít myšlenky a symboliku, která může být obohacením a inspirací i v dnešní době, jež zapomíná na své kořeny a hodnoty, z nichž vychází.

1 Čingiz Ajtmatov

Čingize Ajtmatova, jehož fotografii nalezneme v příloze č. 1, můžeme právem označit za jednu z nejvýznamnějších literárních osobností zemí bývalého Sovětského svazu. Jedná se o spisovatele kyrgyzského původu, jehož knihy se dostaly do celého světa, byly přeloženy do 165 jazyků a objevily se v 67, 5 milionech exemplářů. Kromě obyvatel Kyrgyzstánu jsou na Ajtmatova hrdí i Rusové, jelikož většina jeho děl byla psána jak kyrgyzsky, tak i rusky, v případě pozdějších děl už pouze rusky. Skutečnost, že je osobnost tohoto spisovatele v moderních dějinách Ruska velice vážená, dokládá kniha *Archa Čingize Ajtmatovova*, jež vznikla jako dar k 75. Ajtmatovovým narozeninám a jejíž součástí jsou srdečná blahopřání například od Michaila Gorbačova, Vladimíra Putina či Louise Aragona. (Gregorová, ©¹2007)

1.1 Život autora

Čingiz Ajtmatov, jmenovec slavného vojevůdce Čingischána, se narodil 12. prosince 1928 v obci Šeker v kirovském okrese v Kyrgyzstánu, který byl v té době součástí SSSR. Jeho otec, Torekul Ajtmatov byl rovněž Kyrgyz, matka Nagima byla tatarského původu. Rodina vždy držela při sobě a měla pro Čingize velice významnou roli. Hlavní osobností jeho dětství byla babička, jež ho brávala s sebou na všechny významnější události (svatby, pohřby, lidové hry), vyprávěla mu staré lidové báje a zpívala národní písně, což se silně odráží v jeho tvorbě. (*Ajtmatov Čingiz Ajtmatov*, ©2010)

Ajtmatovův otec, významný politický představitel Kyrgyzské sovětské socialistické republiky, začal v roce 1935 studovat v Moskvě, kam se s celou rodinou toho roku přestěhoval. O dva roky později byl ale zatčen, obviněn z buržoazního nacionalismu a popraven. Rodina zůstala bez živitele a devítiletý Čingiz byl od té doby spolu se svými sourozenci vychováván pouze matkou. (*Ajtmatov Čingiz Ajtmatov*, ©2010)

Rodina se po smrti otce stěhuje zpět do rodného Kyrgyzstánu a Čingiz pokračuje ve studiu. Po dokončení veterinární školy v roce 1948, navštěvuje zemědělský ústav ve Frunze (dnes Biškek), který absoluuje o pět let později. Posléze začíná pracovat jako zootechnik a veterinář, a to až do roku 1966, kdy se jeho prioritou stává literární a politická činnost. Během své veterinární praxe, vystudoval také Literární institut Maxima Gorkého v Moskvě, začal překládat kyrgyzská díla do

¹ Tímto symbolem v práci označujeme internetové zdroje.

ruštiny a přispívat do novin rusky i kyrgyzsky. V tomto období se také stává poslancem Nejvyššího sovětu SSSR. (Hrala, 1977, s. 128)

V roce 1959 vydává Ajtmatov milostnou novelu *Džamila*, která byla původně napsána jako absolventská práce na Literárním institutu. Za tuto povídku obdržel v roce 1963 Leninovu cenu a o pět let později dokonce cenu státní, tentokrát za povídku *Na shledanou, Gulsari!* (1965), což můžeme považovat za velký úspěch, jelikož je jedním ze dvou spisovatelů střední Asie, kteří byli touto cenou poctěni. (Ajtmatov Čingiz Ajtmatov, ©2010)

V období dalších dvaceti let píše Ajtmatov pouze povídky a teprve v roce 1980 vydává svůj první román pod názvem *Stanice Bouřná: Den delší než století*, který spolu s dalším románem *Popraviště* (1986) spadá do magického realismu. Mezi poslední Ajtmatovova díla patří román *Znamení Kassandry* (1996) a *Věčná nevěsta* (2006).

Krátce před rozpadem SSSR pracoval jako velvyslanec Sovětského svazu v Lucembursku a roku 1991 se stal kyrgyzským velvyslancem v zemích Beneluxu, kterým byl až do roku 2008. Byl dvakrát ženatý a měl tři syny a jednu dceru. (Smirnov, ©1999-2014) V červnu 2008 byl hospitalizován v nemocnici v německém Norimberku, kde nakonec podlehl těžkému zápalu plic a selhání ledvin. Zemřel 10. 6. 2008 a na své přání byl pochován v komplexu Ata-Bejit, kde byl pohřben i jeho otec. (Ajtmatov Čingiz Ajtmatov, ©2010)

1.2 Dílo autora

Dílo kyrgyzského rodáka je vystavěno na dvou základních větvích. První důležitou inspiraci vidíme v zobrazování kyrgyzského folkloru, jeho tradic, rodinných vztahů, symbolů, kultury a historie. Tato složka národní paměti a neměnných schémat obsažená v jeho díle sice odkazuje na charakteristické rysy eposu, jež je výchozím žánrem Ajtmatovových děl, zároveň ale autor čtenáře konfrontuje s projevy globalizace, civilizačního pokroku a osudem národa násilně včleněného do cizí státní struktury i kultury, čímž dochází k aktualizaci témat a tvorbě mýtu nového. V díle tak můžeme vidět odraz „mýtů národních (středoasijské, pohanské), internacionálních (křesťanské, humanistické), přírodních (neměnný ‚folklor‘ fauny a flóry) technokratických (vesmír a jeho dobývání) a konec konců i socialistických, respektive ‚kolektivistických‘.“ (Gregorová, ©2007a) Jeho láska k mýtům a zájem o lidský osud staví Ajtmatova do souvislosti s ideou panteismu a umožňuje srovnání s latinskoamerickými autory (G. Márquez, M. V. Llosa, J. L. Borges aj.).

Druhou základní větví ajtmatovského stylu je rovina psychologická a filosofická, která se tak stává hlavním důvodem k hledání paralel mezi dílem kyrgyzského velikána a ruských klasiků (psychologismus F. M. Dostojevského, výtvarná estetika a impresie u L. N. Tolstého či Ivana Bunina aj.). Pomocí hlavních hrdinů, kteří jsou většinou poctiví, upřímní a odvážní, se dostáváme do nitra lidské duše a můžeme na základě detailů sledovat jejich psychickou individualitu a jedinečnost. Postavy nás provázejí a pomáhají i nám samotným nacházet odpovědi na otázky o podstatě lidské existence, hledání lidskosti a mravní vyspělosti a zodpovědnosti za své činy, které mohou změnit nejen životy naše a našeho nejbližšího okolí, ale i celý národ nebo lidstvo.

Nezastupitelnou úlohu hraje v Ajtmatovových knihách také krajina spisovatelova rodiště (viz podkapitola 2.1 *Geografie*), jež se věrně odráží v jeho dílech a je zde přítomna v podobě tichého pozorovatele, nositele symbolů a prostředí příběhu (stepi, hory, jezera...), ale také jako přímý aktér děje s téměř lidskými vlastnostmi, chováním a jednáním (vlčice Akbara, velbloud Karanar...). (Gachev, 2004, s. 185-187)

1.2.1 Džamila

Tato novela pojmenovaná podle hlavní protagonistky vznikla v roce 1958, poprvé byla vydána o rok později, a stala se tak Ajtmatovovou prvotinou. Jedná se o milostný příběh, který lehce připomíná českou Maryšu bratří Mrštíků jak milostným trojúhelníkem, tak bojem proti patriarchální společnosti, který je její nosnou myšlenkou.

Mladá a nezávislá žena jménem Džamila je donucena ke sňatku s nemilovaným Sadykem, jenž je velmi hrubý a krátce po svatbě odchází do války. Ve vesnici zůstává jenom málo mužů, a proto je na pomoc ženám poslán válečný invalida Danijar, do kterého se Džamila zamiluje. Po Sadykově návratu se Džamila s Danijarem vzpírají principům a pravidlům svého rodu a společně z vesnice odcházejí.

Význam díla přesáhl hranice Kyrgyzstánu i celého východního bloku, jelikož si jí všiml francouzský spisovatel Louis Aragon, sám ji přeložil do francouzštiny a označil ji za nejkrásnější příběh o lásce. Předurčil tím Ajtmatotovo dílo úspěchu a uvedl ho na pole světové literatury. (Aragon, 2004, s. 7-9)

1.2.2 Kratší prózy

Po úspěšné novele následuje téměř dvacet let tvorby, která se vyznačuje kratšími prozaickými útvary. Toto období předznamenává příchod Ajtmatovových dvou největších románů, jimiž jsou *Stanice Bouřná* a *Popraviště*.

První povídka z tohoto období se nazývá *První učitel* a byla poprvé vydána v roce 1961. Vypráví o životě mladého komunisticky orientovaného venkovského učitele, do něhož se zamiluje jeho nejstarší žákyně Altynaj. Její teta s jejich láskou ale nesouhlasí, a tak domluví sňatek své neteře se starším mužem. Ten však dívku násilím unese do své vesnice. Učitel ji ze zajetí zachrání a zařídí jí studia ve městě. Po dokončení studií se Altynaj vrací do rodné vsi, jedinou vzpomínkou na svého milého jsou jí dva topoly, které stojí před školou.

Labutě nad Issyk-kulem (1961) přináší téma věrnosti a duševní síly v příběhu řidiče Ilja a jeho ženy Asel. Po neúspěších v práci začíná Iljas utápět svůj žal v alkoholu a poté, co podvede svoji ženu, ho Asel i s jejich synem opouští. Řidič se rozhodne začít nový život, který ale také není moc úspěšný. Po čase se opět vrací a u jezera Issyk-kul se setkává se svým synem i s bývalou ženou, která už má nového muže.

Velbloudí oko (1962) je povídka, jejíž hlavní hrdina, prostý a skromný mladík Kemel, se vydává na jihokavkazskou step orat půdu. Zde dochází ke konfrontaci mezi jeho povahou a nenávisným traktoristou Abakirem, se kterým musí spolupracovat a nad nímž nakonec vítězí na duchovní úrovni.

Další povídku můžeme považovat za „kirgizskou a „ženskou“ variantu „osudu člověka“, která podpořila oživení ruské romantické prózy.“ (Zahrádka, Žváček, Mikulášek, 1984, s. 23) Její název je *Mateřské pole* (1963) a vypráví o ženě, jejíž život je protkán tragickými událostmi (ve válce přichází o muže i své syny, její snacha umírá při porodu syna, kterého měla s cizím mužem...), ale ani přesto neztrácí svou sílu. Nezničitelnou lásku a péči věnuje chlapci, který jí nahrazuje vlastního vnuka.

Sbohem, trpký živote! (1966) zobrazuje tragický osud kyrgyzského pastevce, jeho boj s neúprosnou přírodou, lidskými slabostmi a rostoucí oslavou kultu osobnosti.

Tragický osud malého chlapce v prozaickém díle *Bílá loď* (1970) se naplňuje, když dochází k zastřelení vzácné bílé laně, symbolizující chlapcovy pohádky, jež jsou smyslem jeho života. Tímto činem se chlapcův svět hroutí a on dochází k rozhodnutí vrhnout se do řeky, aby se mohl stát rybou a utéci od dospělých.

Těžké začátky válečného dětství jsou tématem novely *Jeřábi v předjaří* (1975). Její hlavní protagonisté, mladí žáci se dobrovolně ujmou náročného úkolu, čímž se z nich stávají hrdinové.

Toto období Ajtmatovovy tvorby je uzavřeno povídkou *Strakatý pes na břehu moře* (1977), která se vymyká obvyklému rámci předchozích prací. Děj se odehrává daleko od Kyrgyzstánu, na pobřeží Ochotského moře. Nivchský chlapec Kirisk se spolu s dalšími členy rodu vydává poprvé na lov tuleňů. Po spadnutí mlhy se ale vše komplikuje a nastává boj o přežití, který vrcholí „sebeobětováním všech dospělých ve jménu záchrany malého chlapce.“ (Zahrádka, Žváček, Mikulášek, 1984, s. 73) Povídka byla přeložena do některých evropských jazyků pod názvem *Chlapec a moře* a bývá připodobňována k novele amerického spisovatele Ernesta Hemingwaye *Stařec a moře*.

1.2.3 Romány

K začátku románové tvorby Čingize Ajtmatovova dochází v roce 1981 vydáním románu *Stanice Bouřná* s původním názvem *Den delší než století*. Mnohohrstevný román přináší hodně nových prvků jak do děl samotného autora, tak do celé sovětské literatury. Hlavní dějová linie se odehrává v průběhu jednoho dne, v němž hlavní hrdina Edygej Bouřný veze tělo svého přítele na pohřebiště. Cestou vzpomíná na svého přítele, jemuž kdysi zachránil život nebo na svého velblouda Karanara. Kromě osudu Edygeje, jeho přítele a obyvatel vesnice Bouřné, sledujeme také kosmické vyprávění o objevení nové planety a legendární rovinu v příběhu mankurtů, otroků panovníků dynastie Chuang-chuangů. Kniha je ve všech rovinách tragickým vyprávěním s bohatou symbolikou a mravním zamyšlením nad zásadními otázkami týkajícími se člověka a světa. Zároveň se Ajtmatov snaží v době Studené války knihou varovat před nebezpečím války, která může zničit celé lidstvo. (Zahrádka, Žváček, 1989, s. 22-23)

Popraviště je v pořadí druhým Ajtmatovovým románem a spolu se *Stanicí Bouřnou* tvoří vrchol spisovatelovy tvorby. Poté již následují pouze dvě díla. Předposledním románem Čingize Ajtmatova je *Znamení Kassandry* (1996), jenž rozvíjí problematiku zneužití vědy. Vědecký experiment, jehož snahou je naklonování člověka, se mění v osobní tragédii vědce. Román je varováním společnosti před rostoucím násilím a jeho tendencí přemoci lidskou přirozenost, jež může vést ke katastrofě světových rozměrů.

Po dlouhé tvůrčí pauze vychází poslední Ajtmatovův román *Věčná nevěsta* (2006), který se vrací do prostředí kyrgyzských hor. Zde dochází k setkání levharta Žaabarse s novinářem Arsenem

Samančinem, jež spojuje touha najít v horách věčnou lásku nebo smrt. Román je obohacen o „legendu o věčné nevěstě, která se všem ‚vyvoleným‘ objevuje v zasněženém horském sedle.“ (Gregorová, ©2007b)

Přestože dochází v posledních románech k útlumu intenzivního působení na čtenáře a ztrátě typické ajtmatovovské autenticity a bezprostřednosti, jsou jeho díla právem považována za silné a působivé čtenářské zážitky, které nutí člověka k přemýšlení a zamýšlení se nad sebou samým, svým okolím, společností, existencí a podobou Boha i mnoha jinými tématy.

2 Kyrgyzstán

Pro lepší pochopení Ajtmatovových knih je důležité znát alespoň stručné informace o zemi, kde spisovatel vyrostl. Kultura, historie i geografie země jsou pro většinu jeho knih stěžejní a bez základních vědomostí o Kyrgyzstánu můžeme být při čtení jeho knih ochuzeni o důležité souvislosti.

Kyrgyzstán je stát střední Asie, který se nachází velice blízko samého jejího středu, sousedí na severu s Kazachstánem, na východě s Čínou, na jihu s Tádžikistánem a na západě s Uzbekistánem. Rozloha Kyrgyzstánu skoro 3x přesahuje Českou republiku, ale přitom má jen 5 milionů obyvatel, z toho jedna pětina sídlí v hlavním městě, Biškeku. Celé území je osídleno velmi řídko a díky hornaté krajině zde není o divokou přírodu nouze. (Kupsa, ©2015)

Není zcela jisté, jaký význam nesl původní termín Kyrgyz, jednou z domněnek ale je, že pojem znamenal v překladu „červený“, tato barva zároveň označovala „jižní země“ u původních turkických národů. Z jiných překladů vychází pro Kyrgyze pojmenování „stepní ptáci“ či „stepní obyvatelé“ a ve starém karakalpackém eposu je dokonce termín spojován s výrazem „kyrk kyz“, tedy 40 dívek. (Kokaisl a kol., 2008, s. 9)

Vlajka samostatného Kyrgyzstánu, jejíž obrázek nalezneme v příloze č. 2, vstoupila v platnost 3. 3. 1992, tedy až půl roku po vyhlášení vzniku státu. Je tvořena vrchní kopulí jurty vložené do slunce se čtyřiceti paprsky v červeném poli. Červená barva, symbol bájného Manase, znázorňuje smélost a odvahu národa, zlaté slunce představuje bohatství a klid a 40 paprsků symbolizuje spolu s jurtou 40 sjednocených kyrgyzských kmenů, jejich sounáležitost a bratrský přístup. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 127)

2.1 Geografie

Z hlediska klimatu a geografie je Kyrgyzstán výjimečným státem, 94% jeho území se totiž vyskytuje v nadmořské výšce nad 1.000 metrů nad mořem, 40% celkové rozlohy pak dokonce nad 3.000 metrů. Přestože by se tak na první pohled mohlo zdát, že bude tato hornatá země nezajímavá a přírodně neatraktivní, je opak pravdou. Nádherné horské útvary tvoří barevný kontrast se zelenými pastvinami a vytvářejí tak dokonalou podívanou pro milovníky divoké přírody. Pomyslnou „třešničku na dortu“ pak tvoří jezero Issyk-kul objevující se v několika Ajtmatovových dílech, jenž leží ve výšce 1.608 m. n. m. a je dlouhé 178 kilometrů, čímž se hned po slavném jezeru Titicaca řadí na druhé místo mezi světovými horskými jezery. Krásné Kyrgyzské přírody si všiml

i cestovatel a fotograf Michal Kupsa, jehož některé fotografie nalezneme v příloze č. 3. (Kupsa, ©2015)

Na pobřeží Issyk-kulu můžeme vnímat klima mírnější, podobné přímořským oblastem, většina území však disponuje klimatem typicky kontinentálním. Dochází zde k velkým teplotním výkyvům, z nichž největší nalézáme přímo v hlavním městě, Biškeku. Rekordní rozdíly jsou až 76°C, v zimě se objevují teplotní minima kolem -34,4°C, v létě dosahuje teplota až ke 41,6°C. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 109)

Podle kyrgyzského klasifikačního systému, který uvádí Kokaisl a Pargač (2006, s. 111), dělíme zemi do tří ekologických zón:

- 1, Nízké hory (400 – 1200 m n. m.) – zahrnují stepi využívané pro intenzivní zemědělství a horské stepi vyšších oblastí, kde rostou různé typy lučních trav.
- 2, Středně vysoké hory (1200 – 2600 m n. m.) – z hlediska biologických druhů se jedná o nejrozmanitější oblast. Horské louky slouží často za pastviny pro kozy, ovce, hovězí dobytek i koně, ve vyšších zónách převládají jehličnany a objevuje se zde největší diverzita fauny a flóry.
- 3, Vysoké hory (nad 2600 m n. m.) jsou tvořeny subalpínskými loukami a skalami, ve vyšších polohách nacházíme celoroční sněhové plochy a ledovce.

Přestože by se mohlo zdát, že tak hornatá oblast, jakou je Kyrgyzstán, bude trpět na nedostatek vody, má tato země velké vodní bohatství, které zásobuje i Uzbekistán a částečně Kazachstán. Kromě zásoby podzemních vod, ze kterých čerpá pitnou vodu převážná většina kyrgyzských měst, se zde objevují i řeky a jezera. Největší řekou je Naryn, která měří 535 km a vlévá se do Aralského moře. Jezer a přehrad je celkem 750 a z celkové rozlohy země zabírají 3,4%. V rámci vodních zdrojů však jednoznačně dominuje výše zmíněné jezero Issyk-kul, o čemž se můžeme přesvědčit i na satelitním snímku Kyrgyzstánu v příloze č. 4. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 109-111)

Jelikož je klima a nadmořská výška určujícím faktorem také pro hospodářství země, můžeme Kyrgyzstán rozdělit do čtyř oblastí. První z nich je Suusamyrské údolí, hlavní zdroj pasteveckých ložisek. Tato oblast je typická drsným klimatem, které zabraňuje pěstování většiny plodin. Velmi chladné zimní měsíce způsobují poměrně nízkou průměrnou teplotu a kromě toho je zde i poměrně malé množství srážek. Jižní Kyrgyzstán, druhá oblast vhodná pro pastevectví je opět tvořena většinou vysokými horami a kromě měst Sary-Mogol a Sary-Taš, je poměrně řídko obydlena. V těchto místech sousedí Kyrgyzstán s Tádžikistánem, což způsobuje poměrně velké

zastoupení tádžické menšiny, která se na tomto území vyskytuje. Třetí oblast je tvořena Ferganskou nížinou, která je typická svým příznivým klimatem a příjemnými teplotami (roční průměr – 11,7°C). Jedná se o hlavní centrum kyrgyzského zemědělství. Poslední část země tvoří Talas, oblast mírného klimatu, nízkého počtu srážek a úrodné oblasti kolem jezera Issyk-kul. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 111 - 117)

2.2 Obyvatelstvo

K začátku roku 2018 přesáhl počet obyvatel Kyrgyzstánu přes 6 milionů obyvatel. (*Kyrgyzstán – Populace*, ©2015). Podíl ekonomicky činného obyvatelstva je 60 %, děti tvoří 33% a věku vyššího než 65 let dosáhlo 7 % obyvatel. Cca 35% obyvatelstva žije ve městech, 65 % na venkově. V hlavním městě Biškeku žije cca 1 milion obyvatel. (*Kyrgyzstán: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*, ©2017)

Celková hustota obyvatel Kyrgyzstánu je 27, 4 obyvatel na km². (*Kyrgyzstán: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*, ©2017) Rozmístění obyvatelstva je ale velice nerovnoměrné, což vychází z geografických podmínek země. Nejvíce zalidněná je Ferganská, Čujská a Talaská nížina společně s pobřežím Issyk-kulu, v ostatních částech je naopak hustota obyvatel velice nízká. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 111 - 117)

Podle oficiálních zdrojů žije v Kyrgyzstánu více než 80 etnických skupin. Jejich národnostní složení je dle statistik (*Kyrgyzstán: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*, ©2017) následující:

- 72 % *Kyrgyzové*
- 14,4 % *Uzbeci*
- 6,6 % *Rusové*
- 1,1 % *Dungani*
- 0,9 % *Ujguři*
- 0,9 % *Tádžici*
- 0,6 % *Kazaši*
- 0,5 % *Tataři*
- 0,3 % *Ukrajinci*
- 0,7 % *Turci*
- 0,3 % *Korejci*

- 0,2 % Němci
- 0,3 % Ázerbájdžánci
- ostatní 0,7%

2.3 Stručná historie

První písemná zmínka o existenci kyrgyzského národa byla zaznamenána čínským historikem Sima Cianem v roce 201 př. n. l. Od této doby je počítána kyrgyzská státnost, která tak již přesáhla 2200 let. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 117)

Přestože byly kyrgyzské kmeny původně kočovné, dochází ke změně na usedlý způsob života již v 5. st. n. l. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 118) Do tohoto období také spadají nejstarší pověsti o příchodu Kyrgyzů přes řeku Jenisej. Nejznámější z nich, pověst o Parohaté sobí máti, rozpracovává ve svém díle slavný kyrgyzský rodák, spisovatel Čingiz Ajtmatov. Pověst vypráví o vyhlazení celého národa kromě dvou malých dětí, které jsou zachráněny Parohatou sobí máti a přivedeny až k jezeru Issyk-kul, kde dochází k položení základu nového rodu. Nejslavnějším obdobím kyrgyzského národa je 9. a 10. století n. l., jež bývá historiky nazýváno „*epochou kyrgyzského velmocenského postavení*.“ (Kokaisl a kol., 2008, s. 12) Začátkem 13. století se kyrgyzské kmeny dostávají pod mongolskou nadvládu, ze které se ale zcela vymaňují až ve století osmnáctém. V této době se začíná formovat rodová a kmenová struktura, platná až do druhé poloviny 19. století, kdy je země připojena k carskému Rusku. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 118)

Hodnocení sovětského období je velice problematické, jelikož přineslo mnohá pozitiva i negativa. Dochází k prudké modernizaci země, odstranění negramotnosti, zlepšení přístupu k univerzitnímu vzdělávání a výrazné zlepšení postavení žen ve společnosti. Na druhé straně ale dochází k násilné změně kultury, na niž ve svých knihách upozorňuje spisovatel Č. Ajtmatov. (Kokaisl a kol., 2008, s. 42) Během povstání proti ruské nadvládě dochází k poklesu kyrgyzského obyvatelstva i počtu chovaných zvířat až o 30 – 40% původního počtu. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 119)

Od roku 1924 dochází k posilování kyrgyzské autonomie v rámci Ruska (RSFSR). Tyto snahy vrcholí 5. prosince 1936 vznikem Kyrgyzské sovětské socialistické republiky. Přestože je tak dosaženo nejvyšší možné míry autonomie, nevyhnou se sovětské politické čistky a nástup kolektivizace ani Kyrgyzstánu. Již v roce 1941 existuje na kyrgyzském území na 300 000 kolchozů

a většina bývalých majitelů stád je vězněna, pronásledována nebo popravena. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 121)

Po Stalinově smrti dochází k politickému uvolňování, 40. a 50. léta 20. století přinášejí ekonomický a kulturní vzestup státu. Situace umožňuje vznik Akademie věd, Kyrgyzské národní univerzity, Polytechniky i jiných kulturních, vědeckých či společenských institucí. V roce 1957 jsou objevena ložiska zemního plynu, začíná stavba Toktogulské přehrady a je výrazně zlepšena silniční infrastruktura. V dalších letech je ekonomický rozvoj zpomalen a výrazný mezník v hospodářském, politickém i kulturním vývoji země přináší až pád SSSR a vyhlášení samostatného Kyrgyzstánu 30. 8. 1991. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 126)

Tak jako ve všech zemích bývalého Sovětského svazu, přináší i Kyrgyzstánu nová politická situace značné problémy. Vzniklé ideologické vakuum začaly využívat různé skupiny k prosazení vlastních zájmů, čímž dochází ke zvyšování radikálních tendencí. Problematickostí tvorby nové identity komentuje i bývalý kyrgyzský prezident A. Akajev, když přirovnává Kyrgyzstán po rozpadu SSSR k rybě, jež je položena na souš. Snaha o obnovení kyrgyzské svébytnosti se odráží především od tendencí navázat na dávné pastevecké, kulturní a náboženské tradice. (Kokaisl a kol., 2008, s. 43)

I přes to, že se současný Kyrgyzstán může díky jedinečnému přírodnímu bohatství jevit jako ráj na zemi, bojuje s mnoha výraznými problémy. Nejzávažnější z nich jsou pravděpodobně rozsáhlá korupce a obrovská pracovní migrace, obzvlášť do Ruska. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 145)

2.4 Kultura

Kyrgyzstán, země původně kočovného národa, zažívá po rozpadu SSSR velké změny. Nejen, že probíhá pokles politický a ekonomický, ale dochází i ke krizi kultury. Jak uvádí Kokaisl a Pargač (2006, s. 256), je z finančních důvodů omezován počet divadel, kin a jiných kulturních zařízení, stejně jako počet kvalitních periodik či literatury. Místo vyšší kultury dominuje kultura nižší, zejména v podobě rádia či televizní produkce. I přes tuto skutečnost, zůstává země bájného Manase, prvního sjednotitele kyrgyzských kmenů, plná rodinných tradic, obřadů, pověstí a příběhů. (Kokaisl a kol., 2008, s. 202)

2.4.1 Jazyk a literatura

Kyrgyzstán má v současné době dva úřední jazyky, a to kyrgyzštinu a ruštinu. Do roku 1991 byla oficiálním jazykem pouze ruština, která i v současnosti plní hlavní roli zejména v politických a obchodních záležitostech. Kyrgyzština patří do skupiny turkických jazyků, až do 20. století byla psána arabským písmem, které bylo později nahrazeno azbukou. Jedná se o jazyk stále živý, jímž v dnešní době mluví asi 4 miliony lidí, kromě Kyrgyzstánu i v Číně, Afghánistánu, Kazachstánu, Tádžikistánu nebo Turecku. (*Literatura Střední Asie*, © 2017)

Literatura se vyvinula z bohatého folkloru a lidové poezie, jež byla předávána především ústní tradicí. První tištěná kniha v kyrgyzském jazyce, *Pohádka o zemětřesení*, se objevuje až na počátku 20. století, které předznamenává prudký růst gramotnosti a tím i růst písemné tvorby. Doba sovětské nadvlády přináší také model ruské literatury a s ním i nepsané pravidlo tvorby v rámci socialistického realismu. Kromě tohoto typu literatury se ale objevují i jiná díla, zejména historické a milostné romány. Nejvýznamnějším kyrgyzským spisovatelem, který svým dílem přesáhl hranice své země, je jednoznačně Čingiz Ajtmatov. (*Literatura Střední Asie*, © 2017)

Mezi největší skvosty kyrgyzské literatury patří epos *Manas*, který svým rozsahem 20x přesahuje *Ilias a Odysseu* a 2,5x *Mahabháratu a Rámajánu*. Jedná se o nejucelenější komplex kyrgyzského folkloru zaměřující se od historie přes filosofii a náboženství až po obraz každodenního života. (Kokaisl a kol., 2008, s. 202) V posledních letech se objevují snahy o zviditelnění eposu a upozornění na bohatství, jež přináší. Zdůrazňuje se jeho vlastenecký význam, ale také délka, díky které by si jistě zasloužil, aby mu byla věnována větší pozornost, než doposud. (*Literatura Střední Asie*, © 2017)

2.4.2 Náboženství

Mezi nejstaršími náboženskými systémy, jež se vyskytovaly na území dnešního Kyrgyzstánu, zřetelně dominoval zoroastrismus, pro nějž je typická víra v existenci protikladných principů. Ve středu tohoto polyteistického náboženství stál bůh nebes Ahuramazda, jenž byl spojen s uctíváním ohně. Protikladné učení jasně určovalo, co je dobré a co špatné a na principu dobra a zla, světla a tmy, docházelo k upřednostňování úrodné půdy a usedlých zemědělců před stepmi a pouštěmi, kde sídlily kočovné kmeny. V rámci země však docházelo i k uctívání božstev řeckých

(Zeus, Hélios...) nebo indických (Šiva...), což vedlo v mnoha případech k jejich úplnému splynutí. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 181)

Počátkem druhého století našeho letopočtu začínají na toto území pronikat i jiné náboženské proudy, z nichž nejsilnější jsou buddhismus a zejména šamanismus, který zde zapustil své kořeny a ovlivnil i další náboženské systémy, které později zemi ovládly. Doklad existence šamanismu na tomto území nalézáme v eposu *Manas* a je patrný i v náboženských praktikách a rituálech, dosud v zemi praktikovaných. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 183)

Nejrozšířenějším náboženstvím Kyrgyzstánu je islám, který se zde objevuje již počátkem 8. st. n. l. Ve větší míře dochází k jeho šíření ve století 14., kdy je země pod nadvládou muslimských Mongolů. Přesto však u Kyrgyzů přetrvává původní náboženství a Mongolové je považují za nevěřící národ. Pevnější kořeny islámu se začínají zapouštět až v 18. století a tento proces je přerušen až sovětskou nadvládou, která se staví záporně k náboženství jakéhokoli druhu. I přes to je ale v současné době v Kyrgyzstánu 80% muslimů, převážně sunnitů. (Kokaisl a kol., 2008, s. 49-55)

Kromě islámu, který zaujímá dominantní pozici, je mezi Kyrgyzy hojně rozšířena i pravoslavná větev křesťanství, kterou vyznává cca 17% populace, převážně ruské etnické menšiny. (Kokaisl, Pargač, 2006, s. 190) Je zde zastoupena i Římskokatolická církev, která je spojována především s menšinou německou, hlásí se k ní přes 500 věřících. (Kokaisl a kol., 2008, s. 57-58)

3 Popraviště

Popraviště od Čingize Ajtmatovova vyšlo v roce 1986 pod originálním názvem *Placha*, v českém překladu v Lidovém nakladatelství o dva roky později. Dílo se tak stalo Ajtmatovovým druhým románem a zároveň jedním z jeho dvou nejznámějších děl vůbec. V překladu Dagmar Šlampové byl román vydán v celkovém nákladu 30 000 kusů.

Pro svou roztržitost a komplexnost je náročné pro uchopení čtenářů i recenzentů a proto bývá často zkratkovitě prezentováno jako dílo zabývající se drogovou problematikou ve Střední Asii druhé poloviny 20. století. Nejzásadnější a nejvíce burcující části knihy však bývají opomíjeny a čtenáři, které drogová problematika nepřitahuje tak mohou být ochuzeni o mimořádný a originální čtenářský zážitek, který tento výjimečný román poskytuje. (*Popraviště*, © 2017)

3.1 Tematický plán

Vzhledem k tomu, že *Popraviště* od Čingize Ajtmatovova je románová próza, je i tematický plán² značně složitý. Nechce ukázat jeden příběh jednoho konkrétního člověka, ale zabírá celé společenské klima své doby, řeší problémy, které jsou pro země bývalého Sovětského svazu typické, a chce je obsáhnout v celé jejich šíři. Věnuje se jak problémům vzdělané a umělecky založené Moskvy, tak otázkám spojeným s ekologií, polemizuje se zkorumpovanými principy pravoslavné církve a nezapomíná ani na lidi na okraji společnosti pohlčené drogovou závislostí či touhou po zisku. Kniha se snaží podat plastický obraz své doby, včetně kultury (hudební zážitek v Moskvě), politických otázek (Bostonovy pře s Kočkorbajevem), nebo návratu ke starým příběhům, mýtům a legendám (gruzínská povídka *Šest, a ten sedmý*).

Tato plastičnost se může jevit jako předimenzování motivů a témat, v konečném důsledku má ale každý příběh i jiný prvek v knize své místo a svou nezastupitelnou úlohu. Přestože tedy můžeme o účelu některých pasáží dlouze přemýšlet a pouze se domýšlet, proč je tam autor zařadil, román by bez nich nebyl celistvý a část poselství by nám mohla uniknout. Odraz tematického plánu tak nacházíme také v kompozici, kterou si blíže přiblížíme v podkapitole 3.2 *Kompozice*.

² Tematickým plánem rozumíme spleť struktury hierarchicky uspořádaných a odstupňovaných témat. Volba tématu souvisí s žánrem; u románů můžeme očekávat obsáhlé téma, u kratších próz téma dílčí. Na rozdíl od látky a námětu, které mají spíše vnější souvislosti, vnímáme téma jako záležitost vnitřní. (Pavera, Všetická, 2002, s. 349)

Hlavní téma, které se vine celou knihou, můžeme označit problematikou lidství. Román se snaží najít odpověď na otázku, co to znamená být člověkem, od čehož se nám odvíjí všechna dílčí témata, jež se věnují určitým částem a aspektům člověčenství a všeho, co na sebe váže. V příběhu Avdije vidíme problematiku náboženství a vztahu člověka a Boha, něčeho většího, co nás, lidské tvory, přesahuje. Akbara a její pohnutý osud nás přivádí k zamyšlení nad vzájemným působením člověka a přírody, nad vlivem živlů, zvířat i krajiny a nezapomíná varovat před ničivou silou člověka. Zároveň staví do kontrastu téměř lidské chování vlčí rodiny a zvířecí činy Bazarbaje a Avdijových odpůrců. Není zde opomenuta ani problematika mezilidských vztahů ať už přátelských (Ernazar a Boston), milostných (Boston a Guljumkan) či rodinných (Bostonova rodina), ani dalších artefaktů pro člověka typických (vztah k penězům, zákonům, umění, alkoholu...).

3.1.1 Titul

Důležitou složkou každého literárního díla je titul. Přináší nám první informaci, označí dílo a vyvolává v nás představy o jeho obsahu, do jisté míry tedy rozhoduje také o tom, jak bude kniha žádána a prodávána. Některé tituly nám napoví téma, jiné prozradí žánr, některé nesou jména hlavních postav a jiné nám zdánlivě o díle neřeknou vůbec nic. Takovým případem je i *Popraviště*, které můžeme dle Pavery a Všeticky (2002, s. 354) označit za metaforický titul, jež je založen na konfrontaci jevů a představ a na tom, co zastupují.

Shodneme-li se, že má *Popraviště* název metaforického nebo symbolického rázu, musíme ovšem zapřemýšlet nad tím, co nám vlastně sděluje. V první řadě je zajímavé sledovat, jaký obraz toto slovo vyvolává v naší fantazii. Většina z nás si asi představí temnou francouzskou gilotinu, typický obraz kata v červené kápi nebo šibenici, čekající na svou oběť. Přestože se nic takového v románu neobjevuje (pokud nepočítáme saxaul, na kterém bude Avdij ukřižován), je zde přítomna smrt v nesčetných podobách. V jistém smyslu je opravdu celý příběh jedním velkým popravištěm, stačí jen spočítat mrtvé lidi i zvířata, kterých je zde požehnaně. Přesto je patrné, že upozornění na smrt, přítomnou v románu, by byl slabý důvod pro volbu takového názvu. Důležitá je atmosféra, kterou tento název vyvolává. Již na první pohled si tak můžeme všimnout, že nás čeká tragický román plný temných chvil, smrtících činů a nepromyšlených rozhodnutí s krutými následky. Román má až apokalyptickou rovinu, jež ukazuje úpadek lidstva a ničení přírody v celém jejím rozsahu.

Zajímavější je ovšem paralela s Golgotou, jež je také možným vysvětlením volby tohoto titulu. Části, kdy Ježíš rozmlouvá s Pilátem, hrají v románu důležitou roli, pomáhají zobrazovat Avdijův charakter a úvaha, že název díla vznikl opravdu inspirací místem Ježíšova skonání, je tak na místě.

3.1.2 Prostor a čas

Země bývalého Sovětského svazu jsou pro většinu Evropy neprobádanou oblastí, přitom s sebou přinášejí tolik přírodních krás a kulturního bohatství, jež přežilo i náročné časy pod sovětskou nadvládou (bližší viz kapitola 2 *Kyrgyzstán*). Děj knihy je zasazen právě do nehostinných hor, vyprahlých stepí a okolí blankytně modrého jezera Issyk-kul v Kyrgyzstánu a sousedních státech. Přestože by se mohlo zdát, že je prostředí románu nedůležité, opak je pravdou. Pevný charakter lidí, bojujících každý rok o přežití v divokých podmínkách kyrgyzské přírody, se odráží zejména v Bostonovi, který je v díle hlavním zástupcem tamního hospodářství. Kromě přírody, která zde hraje roli tichého pozorovatele i aktivního aktéra děje a jejímž významem se budeme blíže zabývat v podkapitole 4.5 *Jenom příroda?*, se část knihy odehrává také v ruské Moskvě. Město, jež v románu reprezentuje nejvyšší stupeň ruské kultury a vyspělosti je vsazeno do příběhu skrze postavu Avdije Kallistratova. Mladý seminarista sem přijíždí kvůli svému novinářskému poslání, chvíli se potlouká na přelidněném nádraží a následně se dostává do prostor Puškinova muzea, kde je svědkem koncertu bulharského církevního sboru. Jedná se o zajímavý prvek. Opěvovanou kulturu ruské Moskvy tu totiž reprezentuje sbor, který, nejen, že pochází z Bulharska a ne z Ruska, ale dokonce zastupuje komunisty odmítanou církev. Skutečnost, že se sál, kde se koncert odehrává, nazývá Italský salónek, je už pouze symbolickým vykřičníkem za větou.

Stejně jako prostor, je i čas, ve kterém se příběh odehrává, poměrně důležitý. Doba sovětské nadvlády, je příčinou štvance na sajgy, a způsobuje tak lavinu důsledků, jež se nedají zastavit. Politika moci se nejvíce odráží ve třetí části knihy, kde dochází ke střetu hospodáře Bostona s centrálně plánovanou ekonomikou, se stále se zvyšujícími plány a s úředníky a členy komunistické strany, jejichž největším zájmem je právě plnění neustále se stupňujících plánů.

3.1.3 Stručná charakteristika postav

Kromě vypravěče, jenž se projevuje zejména upozorněním na důležité aspekty příběhu a jehož úlohou se budeme blíže zabývat v oddíle 3.2.1 *Vypravěč*, nacházíme v románu celou řadu postav, které více či méně ovlivňují tempo, ráz i směřování příběhu. Je zjevné, že všichni nehrají v příběhu stejnou úlohu, někteří se dějem pouze mihnou a pro celkové vyznění jsou v podstatě nedůležité, bez jiných postav by se kostra díla zhroutila. Hlavní pilíře příběhu tvoří postava vlčice Akbary, nedostudovaného seminaristy Avdije a pracovitého hospodáře Bostona, kromě nich si zde ale přiblížíme i postavy, které se pohybují v jejich těsném okolí a bez jejichž přítomnosti a vlivu by se příběh neobešel.

AKBARA

První dominantní postava, s níž se v knize setkáváme, není překvapivě lidského rodu. Modrooká vlčice Akbara, jíž je však autorem přisouzeno téměř lidské uvažování, žije se svým vlčím druhem, velkým Taščajnarem a spolu s ním čeká na začátku románu svá první mláďata. Od ostatních vlků se přistěhovalci značně odlišují: *„kožešinové hřívy na krku, pevně lemující plece na způsob huňatého, stříbřitě šedivého pláště měli (...) od laloku po záhrívek světlé, což je charakteristické pro stepní vlky. Ba dokonce i vzrůstem tito akdžali, tedy šedohřívnatí, převyšovali obyčejné vlky issykkulské náhorní planiny.“* (Ajtmátov, 1988, s. 17) Nejvýraznějším Akbařiným poznávacím znamením jsou její výjimečně modré oči, jež jsou mezi vlky neobvyklé a jejichž symboliku blíže rozvineme v podkapitolách 3.2 *Kompozice* a 4.4 *Krev a voda*. Rozená vůdkyně s *„výjimečnou bystrostí a jemnou vnímavostí“* má *„nezávislou povahu, než aby se ke komukoli připojila a žila v jeho područí“* (Ajtmátov, 1988, s. 17), a tak se Taščajnar stává jejím jediným věrným druhem. *„Nebyla náhoda, že ona se stala hlavou a on nohama tohoto páru šedivých vetřelců.“* (Ajtmátov, 1988, s. 16)

TAŠČAJNAR

Věrný Akbařin partner je ztepilým a silným stepním vlkem s mohutnými čelistmi, které daly vzniknout jeho jménu, jež v překladu znamená Kamenodrtič. Je postrachem okolí a svou sílu dokáže dobře využívat k ochraně i zabezpečení svých mláďat. Přesto vždy poslouchá svou vlčí družku, která je hlavou rodiny a je ochoten udělat pro ni cokoli. Jeho životním úkolem je být oporou Akbaře, nikdy ji neopouští a o její život a štěstí bojuje až do konce. Navzdory své *„hranaté, těžké*

hlavě“, „*hluboko posazeným očím*“ (Ajtmátov, 1988, s. 15), „*statnému tělu a mohutnému hrudníku*“ (Ajtmátov, 1988, s. 28) je nepřekonatelným běžcem a „*bleskurychlým nožem na hrdlech antilop.*“ (Ajtmátov, 1988, s. 28)

AVDIJ

Avdij Kallistratov, jenž hraje zásadní roli dvou třetin celého příběhu, se vzhledem příliš nevymyká svým vrstevníkům. „*Měl vysoké bledé čelo, jako mnozí příslušníci jeho generace nosil vlasy na ramena a nechal si narůst husté kaštanové vousy, což ho sice příliš nekrášlilo, ale zato to dodávalo jeho obličejí dobrotivého výrazu.*“ (Ajtmátov, 1988, s. 43)

Mladý muž, jež vyrůstal bez matky se po vzoru svého otce vydává na duchovní dráhu. Ze semináře je ale donucen vystoupit, jelikož se jeho názory neslučují s názory jeho představných. Poté hledá zaměstnání jako novinář a vydává se na tajnou misi v boji proti anaše, droze příbuzné marihuaně. Zde utrpí těžká zranění, když chce bojovat proti zlu a obracet mladé chlapce na cestu, kterou on považuje za správnou. Vždy se snaží hájit spravedlnost a bojovat za pravdu. Stává se z něj sebevědomý muž, který v sobě vidí proroka a spásu obyčejných a chudých lidí. V průběhu svých halucinací dokonce touží najít a zachránit Ježíše, čímž se tak sám staví na roveň nebo dokonce nad roveň Bohu. (Ajtmátov, 1988, s. 172) Po neúspěchu s anašou nachází Avdij smysl života v Inze Fjodorovně, do které se zamiluje. Krátce předtím, než spolu začnou bydlet, se ale dostává do konfliktu se členy čtyř, jež odklízí mrtvé sajgy po velké štvani. Ti se nakonec opijí, zbijí ho a „ukřižují“ na nedalekém saxaulu, pouštním stromě.

ANAŠÁCI

Anaša, odnož marihuany je omamná droga, jež roste v kazašských stepích. Jelikož je velmi dobře cenově ohodnocena, dochází k jejímu pašování a prodávání na černém trhu. Tajná skupina anašáků, velmi dobře organizovaných sběračů, je složena většinou z mladých chlapců, kteří skončili na ulici bez práce nebo bez rodičů, a jejichž jediným ziskem a zároveň životní cestou se stala právě anaša. Avdij se blíže seznamuje zejména s Petruchou a Ljoňkou, s nimiž se spřátelí a snaží se je zachránit a odvézt od pokušení, které droga představuje.

Hlavou celé organizace je Gríšan, označovaný jako Šéf. Samozvaný vůdce působí jako „*normální tuctový typ*“ (Ajtmátov, 1988, s. 119). Má tmavé vlasy, vyšší štíhlou postavu, obyčejné oblečení. První pohled ale může klamat. Výrazné napadání na nohu, sukovitá hůl i uražený horní

špičák mu dodávají nezapomenutelný vzhled. (Ajtmatov, 1988, s. 119) Význam těchto fyzických znaků si blíže osvětlíme v oddíle 4.2.1 *Symbolika Boha*. Gríšan je v příběhu symbolem zla a zneužití moci nad druhými, svou vychytralostí dokáže zneškodnit Avdije, aniž by sám „hnul prstem“.

INGA

Inga Fjodorovna je mladá žena, kterou Avdij Kallistratov poprvé potkává v kazašské stepi, těsně před sběrem anaši. Krásná a sebevědomá motocyklistka si svým přívětivým úsměvem získává Avdije v prvním okamžiku, a přestože by se toto setkání mohlo zdát jako velice krátké a nedůležité, stává se neznámá světlovláska ihned předmětem Avdijových snů a tužeb. Naprosté okouzlení nepramení pouze z nezvyklého půvabu, jež vyvolává „*spojení tmavých očí a světlých vlasů*“ (Ajtmatov, 1988, s. 102), slušivého oblečení „*džíny, bunda, obnošené vysoké boty s ohrnutými holenicemi*“ (Ajtmatov, 1988, s. 102) a bravurního ovládání motorky, ale i z tajemství, které její přítomnost v pustině obestíralo. V době, kdy se Avdij po konfliktu s anašáky dostává do nemocnice, se shodou okolností setkávají znovu. Dozvídáme se, že Inga pracuje rovněž na snaze vymýtit anašu, na rozdíl od Avdije však cestou vědeckou namísto mravní obrody. Jejím úkolem je vymyslet takový postřik, který by dokázal anašu vyhubit, ale zároveň nepůsobit výrazné škody v půdě.

Mladí lidé se do sebe zamilují a dopisují si i po Avdijově odjezdu. Inga, má malého syna Igorka, který vyrůstá u svých prarodičů. Jeho rodiče se těsně po jeho narození rozešli, a jelikož se nyní chce bývalý vojenský letec, otec dítěte, znovu oženit, vydává se Inga bojovat o syna právě ve chvíli, kdy se k ní chystá nastěhovat Avdij. (Ajtmatov, 1988, s. 190-195)

BIBLICKÉ POSTAVY

Biblické postavy jsou v příběhu reprezentovány Pilátem Pontským a Ježíšem Nazaretským, kteří se objevují ve chvíli fyzického i psychického vyčerpání Avdije Kallistratova. Můžeme konstatovat, že k celému jeruzalémskému výjevu dochází pouze v Avdijově unavené mysli, což se do celé situace výrazně promítá. Nelze tedy říci, že by šlo o skutečné představitele evangelijního příběhu, ale spíše o jejich karikatury. Domyšlené pasáže jejich rozhovoru, stejně jako Ježíšovo sentimentální vzpomínání na matku, tak nemůžeme brát jako dokreslení charakteru skutečných postav, ale spíše jako obraz Avdijových prožitků, myšlenek a představ.

Pilát Pontský, předobraz římské moci v Jeruzalémě, je zde svým postavením i vzhledem („hubený muž s velkou olýsalou hlavou“ (Ajtmátov, 1988, s. 149), „jeho obličej s velkým orlím nosem a ostrou linií rtů, orámovaných hlubokými vráskami“ (Ajtmátov, 1988, s. 143)) připodobněn orlu „hlava s mohutným zobanem, dravčí oči, křídla pevná jako ze železa. Právě takový musí být imperátor. V nebeských výšinách – pro všechny viditelný a přece nedostupný...“ (Ajtmátov, 1988, s. 149)

Ježíš Nazaretský je naopak znázorněn jako velmi mírný, pokorný muž, jež nikomu neubližuje, pouze trpělivě snáší svůj úkol a ve chvílích, kdy si má rozmyslet své rozhodnutí, vzpomíná nostalgicky na své dětství a upíná se k matce. (Ajtmátov, 1988, s. 151) Důležité je zdůraznění jeho modrých očí, jež má společné s osobou, v jejíž halucinacích se v příběhu objevuje, což naznačuje Avdijovo jasné ztotožnění se s postavou Mesiáše. (Ajtmátov, 1988, s. 154)

BOSTON

Boston Urkuncijev, statný muž s jasnými očima, je předním hospodářem celé issykkulské oblasti. Po smrti svého přítele Ernazara a své ženy Arzygul se znovu oženil s mladou Guljumkan a má s ní malého syna Kendžeše, jenž je jeho štěstím a radostí. Přesto, že svou rodinu nade vše miluje, je tvrdým pastevcem, který se nebojí použít svou zbraň, což se mu na konci příběhu stává osudným.

Od malička žil prací, jelikož mu nic jiného nezbývalo. Když mu bylo osm let, padl mu ve válce otec a brzy na to zemřela i matka. Boston byl nejmladší ze všech sourozenců, kteří se o něho nestarali a nechali ho, ať se životem probouje sám. Proto se musel naučit poctivě pracovat a povzbuzovat k tomu i druhé. (Ajtmátov, 1988, s. 253) Přesto však spravedlivý hospodář naráží na mnohé lidi, kteří ho nemají příliš v lásce a život mu komplikuje i současná politická situace, zejména požadavky centrálně plánované ekonomiky vycházející ze sovětské nadvlády (viz podkapitola 2.3 *Stručná historie*). Jediné po čem touží je pracovat na vlastním pozemku a spolu se svou rodinou žít v klidu a míru. „Nemá rád ruch a nesnese (...) hulváty“. (Ajtmátov, 1988, s. 242)

BAZARBAJ

Bazarbaj Nojgutov je pravým opakem Bostona. Nepořádný a líný hospodář, jenž nedohlíží na fungování statku, neustále se opíjí, rád provokuje a kritizuje a nedohlíží důsledky svých činů.

Jednoho dne vyloupí vlčí doupě a tím rozpoutá tragédii Bostonovy rodiny. Jeho motivace je zcela zřejmá. Peníze a alkohol jsou jediným lákadlem, které ho uvádí k aktivitě.

Spolu s ním žije na statku jeho žena, Kok Tursun, kterou nazývá Modračka. Jak přiléhavě označení, pro toho, kdo je neustále plný modřin z ran a kopanců svého krutého manžela. Kromě své ženy ale dokáže Bazarbaj ublížit komukoli. Nic mu není svaté, a jak je známo, k opilcům často patří i lačnost po ženách. Nesmíme se tedy divit, že „*byl zvyklý si brát ženy s dravou bezohledností, někdy rovnou na poli nebo u cesty.*“ (Ajtmátov, 1988, s. 235) Jeho život končí tragicky, je zastřelen Bostonem, svým úhlavním nepřítelem.

BOSTONOVÍ BLÍZCÍ

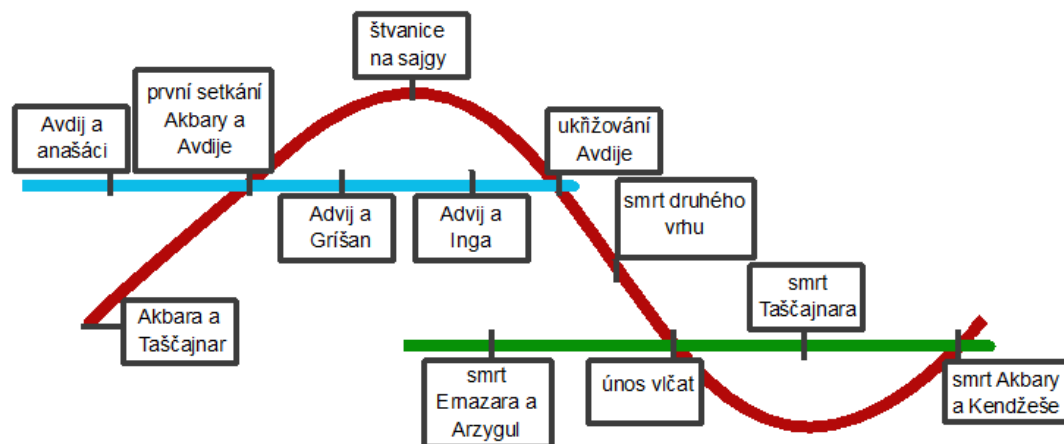
Žádný poctivý a pracovitý hospodář by se neobešel bez dobré a věrné ženy, jakou má Boston v Arzygul. Bystrá a vlídná hospodyně, která neváhá nabídnout pomocnou ruku nikomu ze svých blízkých, je vzdálená sestřenice Guljumkan, manželky Bostonova přítele Ernazara. (Ajtmátov, 1988, s. 254) Po jeho smrti se snaží svou mladší přítelkyni a příbuznou podpořit a maximálně jí pomoci. (Ajtmátov, 1988, s. 275) Je vnímavá a starostlivá a v okamžiku, kdy sama onemocní a ocitá se na sklonku svého života, dokáže stále myslet na štěstí svých milovaných. Proto Bostonovi radí, aby se po její smrti oženil s Guljumkan, ve které může získat dobrou manželku a zároveň zabezpečit mladou vdovu i sirotky po Ernazarovi. (Ajtmátov, 1988, s. 277-278)

Asi dva roky po Arzygulině smrti se Boston nakonec rozhodne oženit se s Guljumkan a ona souhlasí. Mladá, krásná žena, která si již zažila spoustu trápení, je Bostonovi dobrou hospodyní, stará se o něj s láskou a péčí. (Ajtmátov, 1988, s. 238) Nenechá si ovšem všechno líbit, a když je s něčím nespokojená, umí to dát patřičně najevo a ulevit tak své výbušné povaze. „*Jakoupak mám od tebe pomoc v domě?*“, vyčetla mu Guljumkan podrážděně.“ (Ajtmátov, 1988, s. 287), „*začervenala se a málem uraženě vybuchla*“ (Ajtmátov, 1988, s. 240) Nebylo jí ještě ani čtyřicet, obě její dcery chodí do internátní školy a po boku druhého muže je šťastná. Porodila mu syna Kendžeše, jenž je miláčkem rodiny a velmi starostlivě opečovávaným benjamínkem.

Nesmíme zapomenout ani na Ernazara, který byl Bostonovi skvělým společníkem a věrným přítelem. Urostlý muž se vzorným držením těla sloužil po válce v posledních jezdeckých oddílech a svou povahou byl Bostonovi velmi blízký, obzvláště svou pracovitostí a poctivostí. (Ajtmátov, 1988, s. 255) Při hledání nových úrodných pastvin za průsmekem Ala-Mongju se ale zřítíl do propasti a ve sněhové bouři umrzl.

3.1.4 Děj

Vzhledem k prolínání příběhů, retrospektivním odbočkám a zdánlivě nesouvisejícím dílčím příběhům, je děj knihy poněkud komplikovaný, přesto se pokusíme stručně nastínit alespoň jeho nejdůležitější části. K lepšímu pochopení nám může pomoci obrázek č. 1, jenž je grafickým znázorněním děje.

Obrázek č. 1 – Grafické znázornění děje

Začátek knihy nás přivádí do vlčí nory v mojunkumské stepi, kterou obývá mladý a silný vlčí pár. Vlčice s nezvykle modrýma očima a její vlčí manžel, veliký Taščajnar. Je ticho a klid, když zasněženou krajinu prořízne zvuk vrtulníku, který spustí lavinu. První, nevědomé setkání s člověkem, jenž je předzvěstí budoucího pohnutého osudu vlčí rodiny. Akbara ale zatím netuší, co ji čeká a raduje se z vlčátek, která cítí ve svém lůně.

Přichází léto, Panenka, Hlaváč i Noháč rostou a jejich matka se s nimi vydává na výlet. Vlčata utíkají napřed, a když je Akbara dobíhá, zjišťuje, že se blízko nich objevil nahý člověk. V momentě, kdy se k němu rozběhne, se muž přikrčí a jejich pohledy se střetnou. Oba mají průzračně modré oči a vlčice se rozhodne bezbranného člověka ušetřit. Avdij v té době ještě netuší, že vlčici uvidí ještě jednou, těsně před svou smrtí.

Přichází zima a vyhladovělá rodina se chystá na svůj první lov toho roku. Sajgy jsou již v dohledu a vše je připraveno. V momentě, kdy Akbara spolu se svou rodinou zahajuje lov, začíná štvance na sajgy, organizovaná lidmi za účelem splnění dodávek masa, které se rok co rok zvyšují.

Sajgy jsou nemilosrdně uhnány k smrti, zastřeleny a naházeny na nákladňáky. Podobný osud čeká i mladé vlky, jejichž nohy nestíhají obrovské tempo sajg. Jediný, kdo štvanici přežije, je Taščajnar a Akbara, která v běhu zakopne a místo ní je tak zastřelen její syn, jenž běží za ní. Zoufalý pár se vrací ke své noře, poté, co ale zjistí, že se v blízkosti jejich obydlí usadila skupina lidí nakládající mrtvé sajgy, zamíří oba pryč, hledat si nový domov.

Avdij Kallistratov ležící v tu chvíli na hromadě těl mrtvých sajg, kam ho svázali a hodili ostatní opilí nakladači poté, co odmítl nakládat a označil štvanici za zvrhlou, začíná vzpomínat na svou minulost. Dozvídáme se, že byl tento mladý muž vyhozen ze semináře, kde studoval ve šlépějích svého otce. Dostal se do konfliktu s nadřízenými v církvi, a proto byl donucen odejít. Jelikož byl jeho byt majetkem církve, ocitá se ze dne na den bez prostředků. Začíná pracovat jako novinář a v rámci této práce je vyslán na průzkumnou výpravu, jejímž cílem je sledovat a pochopit chování anašáků, lidí, jež sbírají, prodávají a užívají anašu, druh divokého konopí. Avdij se dostává do Moskvy, navštíví koncert bulharského církevního sboru, což ho vede ke vzpomínání na gruzínskou povídku *Šest, a ten sedmý*, a následně se setkává s ostatními sběrači.

Je přidělen do trojice ke dvěma mladým chlapcům Petruchovi a Ljoňkovi a cestou se snaží pochopit, proč se vydali na špatnou cestu a ukázat jim, že se mohou napravit. Oni však jeho rady odmítají a naopak mu ukazují výhody této životní cesty. Anašáci jsou organizovaná skupina, v jejímž čele stojí člověk, jemuž se říká Šéf. Když sběrači dorazí na místo, několik dní předstírají, že přišli do těch míst za prací a Avdij se zde setkává s podivnou cizinkou na motocyklu. V následujícím čase se trojice vydává sbírat anašu a během sběru se Avdij, který je vůní anaši omámený, setkává a vlčaty a následně i jejich matkou, která ho ušetří.

Ve druhé části se Avdij, Petrucha a Ljoňka vrací i s nasbíranou anašou k ostatním, se kterými se setkávají u vlaku, jež je má dopravit do stanice. Zde dochází k rozhovoru s Gríšanem, šéfem anašáků. Ten mu oznamuje, že ho prokoukl. Avdij si však vybojuje právo bojovat za obrácení a nápravu chlapců. Ve vlaku dochází k potyčce a Avdij je omámenými anašáky zmlácen a za přihlížení Gríšana z vlaku vyhozen. Pád přežije s velkými zraněními, během deště těžce promokne a zažívá těžké halucinace. Ve svém vidění se stává Ježíšem Kristem, čekajícím na své ukřižování a rozmlouvajícím s Pilátem Pontským. V posledních chvílích svého života vzpomíná na své dětství a následně je nad ním pronesen rozsudek smrti. Nakonec se Avdij vzpamatovává, vrací se do reality a i přes svůj zubožený fyzický stav se dostává do stanice, kde se ho ujímají lékaři.

Zde se také znovu setkává se záhadnou dívkou, jež se jmenuje Inga Fjodorovna a zabývá se taktéž anašou, ovšem jejím vyhubením z pohledu biologického. Oba mladí lidé se do sebe zamilují, Avdij se po svém uzdravení vrací zpět, aby sepsal své zážitky pro novinářskou redakci, jíž byl na akci vyslán. S Ingou udržují písemnou korespondenci, Avdijova práce se setkává s neúspěchem, když zájem redakce vychladne a mladému novináři se tak hroutí naděje na slíbené peníze, které k živobytí potřebuje. Jednoho dne ho Inga pozve k sobě domů. Když však Avdij přijede, nalézá vzkaz, že má na ni počkat, jelikož si musela zařídit důležité věci. Při čekání na Ingu se setkává s Óberkandalovem, člověkem, jenž dostal za úkol najít lidi, kteří mají pomoci nakládat mrtvé sajgy, až skončí štvance. Tak se Avdij dostává až do blízkosti vlčího doupěte a poté, co se vzbouří, odmítne pít alkohol a chovat se zvráceně, je skupinou ostatních „nakladačů“ zmlácen a posléze dokonce přivázán na nedaleký saxaul. S rozpřaženými rukama, na smrt vyčerpaného ho spatří Akbara, která se s Taščajnarem vrátila ke svému doupěti, a poznává ho. Její modré oči jsou tak poslední věc, kterou Avdij spatří. Když se pro něj vrací skupina jeho společníků, je již mrtvý.

Akbara a Taščajnar se usazují v přialdašských rákosinách a mají znovu mladé, tentokrát pět vlčat. Kvůli vzácné surovině, jež se nachází pod zemí, jsou rákosiny vypáleny a vlčata umírají v plamenech. Poté se vlci vydávají do hor, kde hledají poslední útočiště před zhoubou, kterou jim přinášejí lidé.

„Lidé vyhledávají osud, a osud lidí...“ (Ajtmatov, 1988, s. 215) Touto větou začíná třetí část knihy, jež nás přesouvá k jezeru Issyk-kul a místním hospodářům. Bazarbaj Nojgutov, jeden z nich, je vyzván geology, kteří prozkoumávají zdejší hory, aby jim dělal průvodce. On souhlasí, jelikož v tom vidí rychlý a jednoduchý zisk. Po splnění svého úkolu se vrací zpět a cestou se zastavuje, aby si odpočinul a posilnil se vodkou, kterou dostal jako odměnu. Uslyší kňučení a zjistí, že zastavil hned vedle vlčího doupěte. Bazarbaj vlez do nory, kde nachází nikým nehlídaná čtyři vlčí mláďata, vezme je z nory, nasedá na koně a i s nimi ujíždí rychle pryč. Má v plánu vlčata prodat, nepočítá ale s tím, že se právě v tu chvíli vrací z lovu Akbara a Taščajnar, jejich rodiče. Zuřivá matka se vydává po stopě únosce a spolu se svým vlčím druhem ho nakonec dostihnou. Bazarbaj má ale štěstí. S vypětím všech sil se mu podaří zajet do dvora Bostona, jiného hospodáře a dospělí vlci, kteří se lidí bojí, se stáhnou. Nezdvořilé chování únosce napovídá mnoho o jeho povaze a dozvídáme se, že mezi ním a Bostonem panuje nepřátelství.

Tento spravedlivý hospodář má pohnutý osud. Spolu se svým přítelem Ernazarem se snažili o nalezení nových pastvin a po velkých problémech s úřady a stranickými představiteli se „na

vlastní pěst“ rozhodují vydat hledat nové pastviny za ledovcový průsmyk Ala-Mongju. Výprava však dopadne tragicky a Ernazar, který se zřítí do propasti, umírá. Zanechává po sobě mladou a krásnou ženu a malé děti. Po nějakém čase umírá i Bostonova manželka Arzygul a na smrtelné posteli mu radí, aby se oženil s Guljumkan, vdovou po Ernazarovi. Uvědomuje si, jak zlé by pro Bostona bylo, kdyby zůstal sám a navíc je Guljumkan její vzdálená sestřenice a dobrá přítelkyně. Přestože tak mnoho lidí stojí proti nim, asi po dvou letech se Boston s Guljumkan vezmou a posléze mají malého chlapce jménem Kendžeš.

Po Bazarbajově návštěvě však Akbara stále cítí v blízkosti hospodářství svá vlčata, obchází pozemky, vyje a nedá nikomu spát. Boston chápe její utrpení i skutečnost, že si vlčice neuvědomuje, že trestá nepravé a že zde již její děti dávno nejsou. Ráno se vydává za viníkem celé situace a žádá na Bazarbajovi, aby mláďata vrátil. Touha po zisku je ale silnější a nepřátelství obou rozdílných mužů se vyostřuje. Opilý Bazarbaj však nevydrží v klidu a provokuje Bostona, uráží jeho, Guljumkan i Ernazarovu památku a vyprovokuje zoufalého Bostona k akci.

Akbara i Taščajnar se přestávají bát lidí a zoufale hledají své mladé. Postupně začínají napadat dobytek i člověka a začínají být velice nebezpeční, proto se Boston rozhodne, že nemůže-li je umlčet vrácením jejich dětí, musí je oba a hlavně Akbaru, která je hlavou celého páru, zabít. Jeho past se ale vyvede jen z poloviny a poté, co bojuje o svůj vlastní život, mu Akbara unikne. Hospodář mrtvého Taščajnara pohrbí a od té doby se situace uklidňuje. Akbara se stahuje zpět do hor a zoufale si uvědomuje, že přišla úplně o vše, včetně svého věrného druha.

Přichází léto a pastevci stěhují svá stáda na letní sídlo do hor, kde mají zůstat až do podzimu. Celá akce je organizačně náročná a jako poslední jsou přestěhovány ženy a malé děti pastevců. Tak se stane, že v den odjezdu Bostonovy rodiny přichází k hospodářství Akbara, zlomená ztrátou všech svých dětí. Nachází na dvoře Kendžeše, malého Bostonova synka a jeho něhou je dojata. Probouzí se v ní touha po mláďeti a cítí, že chlapec je také dítě. Kendžeš si s ní přátelsky hraje, myslíce, že je to pes. V nestřežené chvíli využívá Akbara situace a přehodí si ho na zátylek. Chlapec zakřičí a upozorní tak své rodiče, že se mu děje něco zlého. Vlčice chlapce unáší pryč a jeho otec bere pušku a snaží se zabít únoskyni. Po poslední střelbě však umírá nejen Akbara, ale také Kendžeš. Boston se hroutí, když si uvědomuje, že zabil milovaného syna, přenechává ho jeho matce a jede na statek Bazarbaje Nojgutova. V emocích si vyřizuje účty s tím, koho vnímá jako viníka celé situace a svého nepřítele zastřelí. Jeho poslední kroky míří k jezeru Issyk-kul, které mu poskytuje útěchu

v jeho žalu. Konec díla však není jednoznačný, a tak se nikdy nedozvíme, zda se vydává policii a soudu či nakonec dochází zlomený hospodář smíření v modrých vlnách jezera.

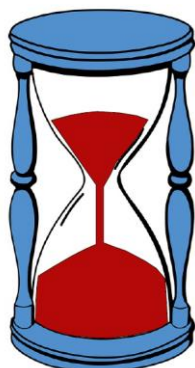
3.2 Kompozice

Kromě tématu a jazyka je třetí důležitou složkou díla část kompoziční. Uspořádání uměleckého díla a jeho obsahových a formových složek společně vytváří spojitou uměleckou jednotu. Pavera a Všeticka (2002, s. 182-183) ji dělí na architektoniku, která zkoumá vnější výstavbu díla a zabývá se spíše formální složkou, již tvoří kapitoly, díly, výstupy, dějství, zpěvy a strofy, a na kompozici v užším slova smyslu zkoumající vnitřní výstavbu tvořenou kompozičními postupy a syžetovou osnovou.

Kompozice je v tomto díle poněkud specifická. Nejvíce se přibližuje paralelnímu principu, jehož podstatu tvoří *„souběžná příbuznost probíhajících dějů a scén“* založených na podobnostech, tj. paralelách. (Pavera, Všeticka, 2002, s. 180) Přesto však má svá specifika. Dochází zde k prolínání retrospektivy a chronologie, základní linie příběhu je doplňována vzpomínkami, dalšími, zdánlivě nesouvisejícími příběhy a drobnými epizodami. Celkově tak můžeme nahlížet na kompozici příběhu jako na mozaiku, kdy po složení všech jednotlivých částek získáváme úplný obraz celku. Lev Anninskij, autor doslovu knihy *Popraviště*, však s mozaikovitým označením kompozice nesouhlasí. Podle něj totiž *„Ajtmatov neskládá kamínek ke kamínku, ale vrší na sebe jeden kvádr vedle druhého.“* Termín koláž, jenž se ve své podstatě snaží *„všechno obsáhnout, všechno propojit, o všem se alespoň zmínit,“* tak shledává označením přesnějším a vhodnějším. (Anninskij, 1988, s. 312)

Knihu rozdělenou do tří částí, tvoří tři baladické příběhy, které se vzájemně prolínají. Právě jeden z příběhů, tragický osud vlčího páru Akbary a Taščajnara, tvoří tzv. červenou linii díla a je součástí každé části. Dominuje však v knize první, kde dochází k seznámení s vlčí rodinou a uvedení do katastrofy a v knize třetí, jež směřuje k vyvrcholení celé tragédie. V knize druhé je příběh vlků potlačen a objevují se zde spíše filozofické úvahy, symbolika či křesťanská polemika.

Kompozici *Popraviště* lze graficky znázornit pomocí přesýpacích hodin (viz obrázek č. 2).

Obrázek č. 2 – Grafické znázornění kompozice díla

Kniha je rámcována silnými pasážemi, v nichž hraje Akbara zásadní roli. Úvodní příběh stepní štvance tak můžeme vnímat jako horní základnu přesýpacích hodin, od které se vše odvíjí a která způsobuje rozpoutání děje, a přináší tak příčiny dalších událostí (druhé setkání s Avdijem, osudová cesta do hor...).

Na tento úvod plynule navazuje Avdijova situace na sklonku jeho života, která pomalu s tím, jak se Avdij ve svých myšlenkách vrací zpět do minulosti, zpomaluje děj. Jakoby se s nárůstem myšlenek a postřehů bývalého seminaristy začal písek sypat pomaleji, a přestože je jeho příběh také poutavý, představuje dějově nejslabší část celého románu. Co se ale ztrácí z čtivosti a poutavosti děje, dohání tento úsek v množství myšlenek, které svou hloubavostí a složitou filosofií sice četbu rovněž zpomalují, zároveň ale představují prostor, jež je pro celkové vyznění díla jednoznačně nezbytný.

S Avdijovou smrtí, Akbařinou druhou tragédií a se začátkem Bostonova příběhu začíná písek opět vířit a sypat se čím dál rychleji. Nakonec docházíme ke druhé základně, již tvoří dramatická smrt Akbary a Bostonova reakce na zabití vlastního syna.

Lev Anninskij (1988, s. 312) v doslovu knihy *Popraviště* připouští, že „*kdyby se z románu vypustily ,slabé‘ náboženské pasáže a ponechaly jen ty ,silné‘ stepní – těžko říct, zda by tím text ve svém celku získal; pravděpodobně by se jeho konstrukce zřítla.*“ Jeho tvrzení tak potvrzuje koncepci přesýpacích hodin, která rovněž potřebuje všechny své části. Bez oné nejužší, by se totiž nejednalo o přesýpací hodiny, ale o beztvary sud, který by ztratil svoji časoměřičskou funkci.

Avdijův příběh nám tak zanechává podstatu příběhu a pouze díky němu jej můžeme nahlédnout jako celek.

S tímto konceptem souvisí také barevné znázornění obrázku č. 2, které není náhodné. Dvě dominantní barvy červená a modrá, jejichž symbolice se budeme ještě hlouběji věnovat v podkapitole 4.4 *Krev a voda*, hrají v knize důležitou roli. Prvním výkladem červené barvy v přesýpacích hodinách, je již výše zmíněná červená linie, již znázorňuje příběh vlčí rodiny. Červená barva se vyskytuje ve všech třech částech hodin, stejně jako ve všech částech knihy. Zároveň je ale ve středu hodin utlumena, jelikož ve druhé části stojí Akbara na okraji a příběh druhého vrhu je zmíněn pouze na jedné straně románu. Tento kompoziční výklad je ale zastíněn výkladem dějovým, který přináší barvám symboličtější rovinu. Nezvyklá modř Akbařiných očí, stejně modré oči Avdijovy a nebeská barva jezera Issyk-kul, jež nám zastupuje Bostona, spojují příběh a tvoří celkový rámec a pevnou stavbu naděje, mravní čistoty a boje za pravdu a spravedlnost. Vnitřní prostor hodin je těsně pod horní základnou bílý. Tato část zastupuje začátek knihy, kde je popsána idylická situace vlčího páru a jejich tří mláďat, přerušovaná pouze ojedinělými předzvěstmi příchodu člověka. Ten je posléze opravdu ničivý a přináší spoustu krve, již, jak nám jistě došlo, symbolizuje červená barva. Krev je prolita zejména v první části, v okamžicích kruté štvance na sajgy, při které přichází o život i první mláďata Taščajnara a Akbary. Druhá část je na množství krve skoupější, i tak zde ale dochází k ukřižování Avdije a ke smrti pěti malých vlčátek. Poslední část představuje osudové rozuzlení tragédie a stejně jako její hodinový předobraz je naplněna krví. Smrt Ernazara a Arzygul pomalu vyúsťuje v tragický konec posledního vlčího vrhu mláďat, Taščajnara a nakonec i k Bostonově osudné střelbě, v níž svůj život končí nejen Akbara, ale i malý Kendžeš. Pomyslnou tečku za větou pak tvoří smrt Bazarbaje a Bostonův návrat k modrému a čistému Issyk-kulu.

3.2.1 Vypravěč

Dle Kubíčka (2007, s. 51) můžeme vypravěče příběhu definovat jako vševědoucího, a to konkrétně označením produktorská vševědoucnost. Tímto pojmem rozumíme takového vypravěče, jenž není v textu nijak omezen, ke svému projevu může využívat veškeré prostředky, stává se jakýmsi bodem v prostoru a času a vstupuje do děje s vlastními komentáři a generalizujícími postřehy. V *Popravišti* jsou tyto poznámky zejména v podobě narážek, upozornění na následující události, a dokonce varováním hlavních postav, a to zejména ve chvílích, kdy následuje zásadní

obrat v ději, zlomová situace, či nejdramatičtější chvíle, které mají zcela změnit další životy protagonistů. Kromě těchto, jasně vyjádřených náznaků: „*Byl to poslední, zoufalý pokus o zachování rodu. A tam, na Issyk-Kulu, se příběh vlčí rodiny završil strašlivou tragédií...*“ (Ajtmatov, 1988, s. 211), „*A nadešel osudný den...*“ (Ajtmatov, 1988, s. 301) – je zde ale i plno skrytých předzvěstí, vyjadřovaných většinou přírodními jevy. Můžeme si například všimnout, že kdykoli se v knize objeví bouře, symbolizuje nám nějakou vypjatou chvíli, která přináší zásadní změny příběhu. Stejně tak ovšem působí období klidu, po nichž většinou nějaká bouře, ať už skutečná nebo symbolická, následuje. Toto ticho je velmi podrobně vyjádřeno z Akbařina pohledu v prvním díle knihy, kdy dochází ke štvanci na sajgy. Těsně předtím, než dojde k zastřelení, jejich zbylých dětí, zažívá Akbara okamžik, kdy všechno kolem ní utichá a ona v hluku štvance najednou neslyší nic. „*...vlčici Akbaře ohromené střelbou se zdálo, že celý svět ohluchl a oněměl, že tu zavládl chaos a samo slunce bez hlesu žhnoucí nad hlavami je v té zběsilé štvanci pronásledovalo zároveň s nimi, že i ono se zmateně potácí a hledá záchranu a že také vrtulníky znenadání oněmely a podobné gigantickým mlčenlivým luňákům tiše, bez rachotu a svištění krouží nad stepí propadající se do pekel... (...) A v tom apokalyptickém tichu se vlčici Akbaře zjevila lidská tvář.*“ (Ajtmatov, 1988, s. 36) V této ukázce si můžeme všimnout, jak nám ztichnutí okolního světa zdůrazňuje autorovými slovy až apokalyptickou situaci, jak čtenář ihned začne očekávat hrůzné zakončení celé štvance. V tomto případě je naše očekávání dokonale naplněno... Díky všem těmto prostředkům, získáváme pocit, že vypravěč má opravdu skvělý přehled o celém příběhu, o tom, co bylo, je, a dokonce i o tom, co teprve přijde.

Většina příběhu je vyprávěna er-formou, v částech, kdy Avdij vzpomíná na své zážitky v Moskvě a píše dopisy Inze je ale využita ich-forma, což přidává na autentičnosti. Dokážeme si tak lépe představit Avdijovy pocity a vcítit se do nich. V ostatních částech je patrný mírný odstup, přestože i zde je maximální snaha o dosažení soucitu s trpícími (Boston, Akbara...).

3.3 Jazyková specifika

Třetí důležitou složkou každého literárního díla je vedle tematického plánu a kompozice také jazyk. Jedná se o způsob vyjádření myšlenek i děje a zároveň o jednoznačného ukazatele kvality knihy jako takové. V rámci jazyka nám nejde pouze o spisovnost či nespisovnost, ale i o skutečnost, zda jazyk díla koresponduje s dějem, jak dokáže reagovat na dynamiku vyprávění a

jestli je způsob vyjadřování pro čtenáře srozumitelným prostředkem k pochopení myšlenek, které chce autor sdělit.

Román *Popraviště* vyniká bohatým a květnatým jazykem, kterým podtrhuje naléhavost svého tématu. Zejména v popisech krajiny, kterých je v textu nemálo, si všímáme rozvitých souvětí plných bohatých přívlastků. Jako příklad nám postačí následující tři krátké úryvky. „*Nesmírné ticho plynoucí z velikosti nebe i země, teplo, prosycené vonným dechem mnoha trav, a ta nejúchvatnější podívaná – mihotavý měsíc, myriády hvězd a ani zrníčko prachu v nekonečnosti mezi okem a hvězdou, tak je tam čistý vzduch;*“ (Ajtmátov, 1988, s. 110), „*Nakypřené, rozplizlé mraky se bělaly na vybledlém říjnovém nebi jako beránky v dálavách oceánu, stromy byly napůl opadané a pod nohama bylo nastláno povadlé rudohnědé listí.*“ (Ajtmátov, 1988, s. 199) „*Hvězdy už zářily v mámivých fantastických temných výšinách nad horami, všechny, do jediné, kolik jich vůbec existuje, se vysypaly na nebe, a Bostonovi připadalo divné, že jsou tak velké a těžké, každá jako jeho pěst, a ty hvězdy nepadaly, ale visely na nebi a pomrkávaly, a ledový vítr zuřivě fičel mezi kameny...*“ (Ajtmátov, 1988, s. 264) Kromě přívlastků a hojné zásoby nejrůznějších přídavných jmen se v textu setkáváme s celou řadou zajímavých přirovnání: „*země se chvěla jako za bouře*“ (Ajtmátov, 1988, s. 34), „*unášena sajgami jako tříška v řece*“ (Ajtmátov, 1988, s. 32), „*tato formule mi vždycky posloužila jako ladička k vážnému rozhovoru*“ (Ajtmátov, 1988, s. 47), „*jako vojáci beze zbraní na bitevním poli*“ (Ajtmátov, 1988, s. 61), metafor: „*rachotící železný netvor*“ (Ajtmátov, 1988, s. 14), „*dokonale kulatý žlutý měsíční terč*“ (Ajtmátov, 1988, s. 20), „*zlověstně řachtající nevidaný pták*“ (Ajtmátov, 1988, s. 32), „*To je vyloženě pštroší politika.*“ (Ajtmátov, 1988, s. 48), „*vychytralý lišák s uhýbavýma očima*“ (Ajtmátov, 1988, s. 54), „*stydne krev v žilách*“ (Ajtmátov, 1988, s. 91), „*šlehnutí bílého blesku – bílé vyceněné zuby útočící vlčice...*“ (Ajtmátov, 1988, s. 107), „*Gríšan, nepolapitelný vlkodlak*“ (Ajtmátov, 1988, s. 177), personifikací: „*Štěrbínou v plachtě nakukoval do auta měsíc*“ (Ajtmátov, 1988, s. 39) a mnoha jiných tropů. Z figur je nejvýrazněji zastoupena aposiopese, která se v hojné míře objevuje ve všech částech knihy: „*Tam, odkud hory není vidět...*“ (Ajtmátov, 1988, s. 93), „*Kam jde a proč...*“ (Ajtmátov, 1988, s. 94), „*,, A když ne, nasbíráš podruhy...*“ (Ajtmátov, 1988, s. 109), „*Ale právo je právo, a v právu je vždycky ten silnější...*“ (Ajtmátov, 1988, s. 225), „*Byl to dostih o život...*“ (Ajtmátov, 1988, s. 227).

Většina románu je psána jazykem spisovným, v případě přímé řeči některých typických představitelů je ale užito expresivních až vulgárních výrazů, dialektů či jiných specifických

prostředků, které pomáhají charakterizovat a specifikovat povahu a postavení dané postavy. V řeči čety, jež má na starosti nakládání sajg nacházíme mnoho vulgarismů: „, *Tak co je, kurva pes, co se tu povaluješ? Vstávej, zsranej velebníčku!*“ (Ajtmátov, 1988, s. 45), „, *Zalkni se, hajzle!*“ (Ajtmátov, 1988, s. 203). Podobné výrazy se objevují také v případě promluv Bazarbaje Nojgutova: „, *Kam pospícháš, hajzle? Kam se ženeš, svině?*“ (Ajtmátov, 1988, s. 290). Pasáže, kde mluví jednotliví anašáci jsou typické používáním žargonu: „, *extrovka*“, „, *propírání mozku*“ (Ajtmátov, 1988, s. 55), „, *o lupeny neměj péči*“ „, *až se vrátíte s trávkou*“ (Ajtmátov, 1988, s. 56), „, *Dej si čouda, na!*“ (Ajtmátov, 1988, s. 133) či nespisovné mluvy: „, *nestrkej hlavu do oprátky*“, „, *Že prej vpřed!*“ (Ajtmátov, 1988, s. 55), „, *nikoho jinýho se to netejká, žiju si prostě podle svého, a ty se nerejpej v cizí zahrádce.*“ (Ajtmátov, 1988, s. 76). Jazyk ale není to jediné, co postavy charakterizuje. Také jména jsou vybrána a přidělena velmi pečlivě, dokonce tak, že do jisté míry předurčují osud a cestu hlavních postav. Zajímavé jsou hlavně výklady jmen Avdije a Bostona, k nimž se vyjádříme v dalších kapitolách.

V textu můžeme postřehnout výraznou dynamiku, jež je v napínavých pasážích podpořena jazykovou výstavbou. Například v pasáži popisující štvanici na sajgy nacházíme velice dlouhé souvětí, které je plné krátkých vět na sebe plyně navazujících. Vytváří se tím dojem neustále plynoucího časového úseku, kdy se zároveň či v rychlém sledu za sebou odehrává mnoho dějů. Toho si můžeme všimnout i v následující ukázce: „, *tu se vlci v běhu shlukovali a pádili za nimi a vedle nich a snažili se usměrnit pohyb stád do svých vlčích záloh, kde číhali mezi saxauly staří zkušený zabijáci – šelmy, které se zezadu vrhaly zběsile prchající oběti na zátylek, kutáleli se v klubíčku společně s ní, dokud jí neprokously hrdlo, aby vykrvácela, a pak se znovu vrhli do dalšího pronásledování; avšak sajgy často poznaly, kde na ně čekají vlčí léčky, stádo se stočilo stranou a štvanice pokračovala v novém kruhu s ještě větší vášní a prudkostí, a všichni, pronásledovaní i pronásledovatelé – jeden článek nelítostného bytí – se v běhu jako v předsmrtné agónii vydávali ze všech svých sil.*“ (Ajtmátov, 1988, s. 18)

4 Interpretace díla

4.1 O zvířatech a lidech

Podle amerického profesora anglické literatury Thomase Fostera (2016, s. 237-244) je každé literární dílo součástí jednoho jediného příběhu. Příběhu zabývajícího se člověkem a lidstvím, v jakékoli jeho podobě. Nelze se tedy divit, že i v Ajtmatovově románu je toto téma zásadní. Je patrné ve všech rovinách díla, pokaždé zkoumáno z jiného úhlu pohledu. Nejmarkantněji se ale zrcadlí na příběhu Akbary a Taščajnara, kteří nám na první pohled paradoxně nezastupují člověka, ale zvířata.

Kdo by si neoblíbil mrštnou a rychlou vlčici s jasně modrýma očima, které v románu všichni jenom ubližují? Kdo by nelitoval tvora, jemuž člověk zničí všechno, co má. Vždyť pouze lidskou vinou zahynula všechna její mláďata i její vlčí druh. Utrpení Akbary v sobě nese přesah a na jejím příkladu vidíme, co se stává s přírodou, když ji poznamená lidská ničivá síla. Vlčice, která má na začátku románu pevné morální zásady, můžeme-li u zvířat hovořit o morálce, je postupně svou vzrůstající bolestí otupena a ke konci příběhu své hranice plně překračuje, útočí na lidi, napadá nevinné a dokonce se mstí na Bostonově synu. Můžeme se ale divit jejím závěrečným činům? Která matka by vydržela smrt všech svých dětí i svého manžela a zůstala nepoznamenána? Ano, je rozdíl mezi lidmi a zvířaty, ale je opravdu tak jasná hranice mezi nimi? Nechovají se někdy lidé hůř než zvířata?

Odpověď nacházíme v prospěchářském, zbabělém a chtivém chování Bazarbaje Nojgutova. Touha po penězích, hrubé chování k ženám, násilné jednání a rozeklaný jazyk, který používá ještě hojněji než své pěsti. Pudy převažující nad rozumem a nad lidským cítěním nám ukazují, že i v člověku je ukryto zvíře, čekající pouze na probuzení.

Ajtmatov ve svých knihách čerpá z bohaté historie a kulturního dědictví země, o nichž se zmiňujeme v podkapitolách 2.3 *Stručná historie* a 2.4 *Kultura*, a jelikož je v lidové slovesnosti mnohých národů časté téma soužití lidí a zvířat, nemůžeme se divit, že se tak často objevuje také zde. Není to pouze Parohatá sobí máti v *Bílé lodi* a velbloudi Karanar a Akméa ve *Stanici Bouřné*, jež představují spojnicí dávné minulosti a přítomnosti, ale také Akbara v *Popravišti*, která ztělesňuje těžce zkoušenou Matku přírodu. (Ajtmatov, 1981, s. 76-77)

Další zajímavé téma, jež se pojí s lidmi a zvířaty je čas. Lidé jsou netrpěliví, všechno chtějí hned, neumí si počkat, a pokud se příroda nechová zrovna tak, jak vyžadují, ničí i to, z čeho mohlo něco vzejít. Ne tak ale zvířata. V prvních částech knihy můžeme sledovat Akbařiny úvahy. Těší se

na první lov, má hlad a touží po akci, ale dobře ví, že ještě nemohou vyrazit. Že kdyby se její mladí pustili do lovu příliš brzy, budou odrazeni svým neúspěchem a nikdy si již věřit nebudou. Příroda je moudrá, ví, že se vyplatí si počkat, to jenom člověk chce všeho stále víc a stále rychleji. „*Prostě všechno má svůj čas. I v tom spočívala zvláštní, přírodou diktovaná účelnost koloběhu života v savaně. Pouze živelné pohromy, a pak člověk... mohly změnit tento odvěký běh života v Mojunkumech.*“ (Ajtmátov, 1988, s. 20)

4.1.1 Kdo je vlastně člověk?

Ajtmátov se ve svých knihách často zabývá člověkem. Snaží se pochopit všechny lidské aspekty a zjistit, kde se v člověku, ve své podstatě dobrém tvor, bere zlo. Vypravěč nám ukazuje, jak jsou jednotliví lidé pokřiveni a negativně ovlivněni svou minulostí. S tragickými důsledky svého života se ale můžeme vyrovnat různými způsoby a vše tak záleží na vlastním rozhodnutí člověka a na cestě, po které se vydá. Tuto skutečnost můžeme ilustrovat na srovnání Bostona a anašáků. Ljoňka, Petrucha i Boston mají od malička těžký život, musí hledat své místo ve světě, nejsou nikým milováni a musejí se protloukat sami. Zatímco ale Boston začíná tvrdě pracovat a hledat smysl svého života v poctivosti a tvoření, anašáci volí cestu menšího odporu, hledají snadné přežití, rychlé peníze a život v pohodlí. A ani v okamžiku, kdy se setkávají s Avdijem a možností jiného způsobu života, nedokáží se rozhodnout a vykročit vstříc životu.

Lidské slabosti jsou podporovány nejrůznějšími lákadly, nejvýraznější z nich jsou nejspíše touha po moci a penězích a otupování charakteru v drogách a alkoholu, což se zřetelně ukazuje i v našem románu. Anašáci by nikdy nevyhodili Avdije z jedoucího vlaku, nezmlátili ho do bezvědomí, kdyby nebyli omámeni anašou, stejně tak by jistě nedošlo mučení a ukřižování Avdije tak daleko, kdyby byli jeho kolegové ve stepi střízliví. Můžeme ale svádět všechny špatné skutky pouze na alkohol a drogy? Jistě, že ne. Člověk je přeci svobodný tvor a může si sám vybrat, jak se bude chovat. Může si vybrat, jestli si drogu vezme nebo ne, jestli se napije alkoholu, či odmítne. Mravní charakter a vnitřní síla každého jednotlivce tak hluboce ovlivňuje životy druhých.

Toto pokušení, které rozežírá společnost zevnitř, se objevuje i v postavě Bazarbaje Nojgutova, který rezignuje na své vnitřní dobro a zcela se vydává cestou zisku, opilství a zla a táhne s sebou i své okolí. Dokáže vyprovokovat i jinak klidného Bostona, jenž v něm spatřuje svého nepřítele a člověka zodpovědného za jeho utrpení. Kniha, jež přináší drogovou problematiku,

je ve své době přelomová a ukazuje na postupné uvolňování režimu (viz podkapitola 2.3 *Stručná historie*), který by jinak tak otevřenou kritiku sovětské společnosti nepřipustil.

4.2 Kde se schovává Bůh?

Stále aktuální otázka, která vyvěrá na povrch ve všech lidských i společenských katastrofách je pouze těžko zodpověditelná. O existenci Boha se stále vedou nejrůznější pře, málokdo ale ve chvílích největšího propadu dokáže nevolat nějakou větší moc o pomoc. Dokazuje to tedy naši potřebu existence Boha? Avdij Kallistratov reprezentuje v románu člověka, jenž v Boha opravdu věří. Přesto má ale s představiteli tamní církve tak velké problémy, že je nucen z kněžského semináře odejít. Jeho rozdílné vnímání Boží podoby a podstaty hraje v té době tak velký vliv, že je neslučitelné, aby na kněze vystudoval někdo, kdo nesdílí obecnou představu. Avdij tvrdí, že „*Mimo naše vědomí Boha není.*““, čímž ovšem ukazuje pouze svůj pocit nadřazenosti nad Bohem, který dovršuje ve chvílích nejvyššího vypětí. Zmítán halucinacemi je jeho jedinou myšlenkou, že nezachrání-li Ježíše před ukřižováním, nepomůže mu nikdo. Dostává sám sebe tedy do role spasitele samotného Spasitele a nejen, že se tak staví na roveň Bohu, ale dokonce ho ze své perspektivy přerůstá a převyšuje. To je Avdijova hlavní vina. Tím se liší od Krista, to určuje cenu, jež musí zaplatit. Lev Anninskij na tuto skutečnost poukazuje v souvislosti s významem Avdijova jména ve svém doslovu k *Popravišti*. (1988, s. 313-314) Avdijovo jméno vychází ze starozákonního pojmenování proroka Abdiáše a znamená služebník boží, zatímco jeho příjmení můžeme překládat jako „*dobrý voják*“. Zádrhel ovšem přichází se jménem, které mu zůstalo po otci, Innokentij. To nám ukazuje, že jeho otec nenese vinu na Avdijově pýše, která jej dělá většího než Bůh. Na rozdíl od otce je ale Avdij svou domýšlivostí vinen. A proto musí svou vinu odčinit.

Je tedy Avdij křesťan? Do jisté míry ano, přesto však neuznává Ježíšovu velikost a jeho moc. Kromě křesťanství se v díle objevuje další náboženství, jež kopírují reálné zastoupení náboženských systémů v zemi (viz oddíl 2.4.2 *Náboženství*). Mezi pastevci a hospodáři, kteří bydlí často velice daleko od sebe (viz podkapitola 2.2 *Obyvatelstvo*), a jsou tak odkázáni pouze na své nejbližší, převládají spíše pohanské myšlenky, což jen podtrhuje jejich těsné sepjetí s přírodou. Boston s Ernazarem se před náročným výstupem modlí k bohu nebe, modrému Tengrimu. Také Akbara vnímá sílu, která ji přesahuje, a obrací se k měsíci, v němž vidí vlčí bohyni Bjuri-Anu, kterou žádá o útěchu a dokonce i Bazarbaj se ve svém největším strachu obrací k vyšší moci a slibuje jí nejrůznější odměny za záchranu života. Je pak už jen typicky lidské, že své sliby zapomíná

přesně v okamžiku, kdy je opravdu zachráněn. Myšlenka mnohobožství se nebrání ani sám vypravěč, když komentuje noc před Ernazarovým a Bostonovým výstupem do hor následovně: „*Mocný bůh větrů Šamalu má vždycky málo místa... Vždycky se cítí nespokojen a vždycky v sobě něco skrývá...*“ (Ajtmatov, 1988, s. 265)

Další veličinou, jež je pro román podstatná, se stává moc. Moc obsažená v rukou církevních hodnostářů, kteří Avdije vyloučí ze svého středu, moc v pozici Piláta Pontského, který si myje ruce nad rozsudkem smrti, moc organizovaných anašáků vložená do rukou Gríšanovi, moc politických představitelů sovětské nadvlády (viz podkapitola 2.3 *Stručná historie*), kteří zemědělství nerozumějí, a přesto nařizují nesmyslné požadavky. Jak je patrné, dochází ke zneužití moci ve všech sférách lidské činnosti, což jen zdůrazňuje svázané ruce lidí bezmocných, tedy těch, o jejichž životě je rozhodováno. A kam to vede, když se lidé nadřícené moci vzepřou? Často jen k další tragédii, jako v případě Ernazarovy a Bostonovy výpravy.

Cesta za lepšími pastvinami až „bije do očí“ svou podobností s židovským Exodem. Myšlenka vyvedení vyvoleného národa z područí utlačovatele také nebyla zrovna radostně přijata. Místo egyptských ran se zde setkáváme s vyjednáváním s úředníky a představiteli moci, které je nakonec více méně úspěšné. Ernazar a Boston opouštějí domov a vydávají se na cestu. Ernazarův nápad provází tužba země zaslíbené, jež by poskytla dostatek potravy pro jejich stáda. Výprava končí tragicky, jakoby hory odmítly vydat svá tajemství a otevřít další území ničivé síle lidstva.

4.2.1 Symbolika Boha

Biblické a křesťanské motivy v díle nabízejí paralelu 3 hlavních postav spojených modrou barvou v jedno s trojjedností Boha. Každá božská postava zahrnuje celou škálu možností, jak ji můžeme uchopit, v románu jsou tyto možnosti poměrně zdařile využity. Spojitost Avdije Kallistratova s Ježíšem Nazaretským napadne nejspíš většinu z nás. Stejně jako Ježíš, je bývalý seminarista nositelem reformní myšlenky vnímání Boha. Je jím vnímán odlišně, než je v té době tolerováno a za svou prorockou činnost jsou oba ochotni obětovat život. Náročná pozice kazatele, který se dobrovolně vydává do jámy lvové mezi největší nepřátele, alkoholiky, mladé lidi se zkaženým životem končí tragickým předobrazem Golgoty. I samotné Avdijovy halucinace, kdy se staví do osoby Ježíše Nazaretského, přihrávají této teorii. Samotné ukřižování je už jenom dovršením „ježíšovské cesty“.

Zajímavější a na první pohled méně zřetelný obraz přináší postava Bostona, hospodáře, který na konci knihy přichází o svého nejmilejšího syna. Ano, už nejspíše chápeme, že zde máme co do činění se symbolickým zobrazením Boha Otce. Boston, pevně spjat se zemí, je hospodářem, pastevcem starajícím se o své ovce a milujícím otcem a manželem. Je obklopen svými blízkými, ale i zlem, se kterým musí bojovat v podobě jedovatých řečí svého souseda Bazarbaje, jenž se neustále objevuje v těsné blízkosti jeho soukromého „ráje“. A jezero Issyk-kul, které je nositelem Bostonovy modré barvy? Jaký předobraz by mohl sedět více než „*pramen moudrosti*“ (Bible, Sir 1, 5), jenž byl Bohu stále „*věrně po boku*“ a stal se tak jeho „*potěšením ze dne na den*“? (Bible, Př 8, 30) Ironií je, že svého syna zabíjí sám Boston. Až smrt milovaného syna jej uvádí v akci a teprve tehdy je ochoten nést důsledky a porazit zlo.

Akbara, třetí velká postava celého příběhu je těžko uchopitelná z hlediska biblického, stejně jako Duch svatý je ale předobrazem děje, tvorby, plodnosti a života, co kterých se vrhá s čistotou a neutuchající energií. Nositelka života, matka, vlčice plná rychlosti a síly se však svému božímu předobrazu začíná vzdalovat v době svého zlomení, kdy vzdává své morální zásady a plně se noří do svého žalu.

A Gríšan? Jeho role v příběhu je zřejmě nezřetelnější. K odhalení jeho paralely s d'áblem nám stačí už samotný popis vzhledu. Na první pohled sice působí obyčejně, co ale znamenají jeho potíže s nohou, hůl, přivřené oči a zejména ulomený horní špičák? Klasická představa čerta nám nejspíš evokuje rohy, kopyto na jedné noze a ocas. Co když je ale d'ábel pečlivě převlečen? Místo kopyta jistě postačí pochroumaná noha, jež je zastíněna pevnou holí. A co špičák? Had je známým symbolem zla a právě hadí zub obsahuje jed. Upozornění na Gríšanův špičák, tak vlastně varují před lstivostí a jedovatými řečmi hlavního anašáka. A oči? Chápeme-li je jako okna do duše, nepřekvapí nás, proč jsou Gríšanova víčka často přivírána. Jeho úmysly nejsou čisté, snaží se přelstít svého nepřítele, uplatit ho a přemoci. A jaký by to byl d'ábel, kdyby nepokoušel? Třikrát je Avdij v pokušení požádat Gríšana o pomoc. Třikrát ho odmítá. Závěrečná slova kapitoly, byť téměř zbytečná, již přímo odkazují na Ježíšovo utrpení. „*Mimochodem tenkrát byl také pátek, a ten, který se mohl zachránit, se tenkrát také neodhodlal říct pro své spasení pouhých pár slov.*“ (Ajtmatov, 1988, s. 139)

4.3 Pro lásku žít

Většina lidí by nejspíš souhlasila s tvrzením, že každá žena je úplně jiná. Nikde, ani v našem románu neexistují dvě úplně stejné, které by se ve stejné situaci zachovaly naprosto identicky. Každá je jiná, každá vstupuje do jiných příběhů a symbolizuje něco jiného, přesto však mají něco společného, jsou to ženy.

Existence, vliv i absence žen je provázána celým příběhem, stojí u jeho počátku, proplouvají prostředkem a přihlížejí dramatickému konci. Možná je to troufalé tvrzení, ale přesto, že je většina hlavních postav mužského pohlaví, stojí za každou akcí žena. Žena jako matka, milenka, manželka. Ve všech podobách.

Každá ze tří manželek, jež se v díle objevují, zrcadlí určitým způsobem svého muže i vzájemný vztah. Zatímco jsou obě Bostonovy ženy popsány jako krásné a pracovité, Kok Tursun neustále přibývají nové modřiny, je zubožená a zanedbávaná. Bazarbaj nemá čas na vztah, nemá čas na svou ženu, dokonce jí ubližuje. Co ale dělá ona? Oplácí mu stejně? Ne. Snaží se, aby hospodářství fungovalo, snaží se být statečná a pokorně přijímat nezasloužené rány. Když pak přijíždí na statek Boston, snaží se váženého hosta chránit a nastavuje vlastní tělo. Mravní síla této ženy je opravdu neobyčejná. Arzygul a Guljumkan jsou si na první pohled velmi podobné, přesto však vnímáme jisté rozdíly. Arzygul je jemná žena, jejímž úkolem je stát věrně po boku svého muže a pečovat o něj. Je starostlivá, a přestože onemocní a umírá, myslí stále na dobro ostatních. Guljumkan je naopak ráznější, umí si zařídit život ke své spokojenosti, je dobrou hospodyní, matkou i manželkou. Láska, která žije mezi ní a Bostonem je oba mění, přetváří a tvaruje.

Avdij je na pokraji svých sil, svého odhodlání, když potkává ženu, která mu opět dává smysl života. Nedělá nic zásadního, pouze ho poslouchá, mluví s ním a miluje ho. A tak Avdij, neschopný činů, dochází smíření a slova ho budí opět k životu. Nachází oázu v poušti, aby mohl být vyslán k posledním činům svého života. Láska, kterou potkává, je ale křehká. V momentě, kdy Avdij zaváhá, přestává na okamžik věřit Inze a jejím slovům a vydává se do Mojunkumů, je jeho cesta završena. Láska je průvodkyně životem, mnohdy ale nedostaneme druhou šanci žít. Co propásneme svou sebelitostí a sobectvím, již nejde vrátit zpět. Těsně před smrtí se ale láska slitovává. Již dříve nachází Avdij ve svých myšlenkách spojitost mezi Ingou a Akbarou: „*možná, že ty, modrooká vlčice, v ní poznáš svou sestru v lidské podobě. (...) ty jsi vlčice a ona člověk, obě dvě jste nádherné bytosti, i když každá po svém.*“ (Ajtmatov, 1988, s. 111) Ve chvíli, kdy mladý muž umírá, setkávají

se jeho oči s modrýma očima vlčice a on, vida ve vlčici svoji milovanou, naposledy promluví: „*Tak přece jsi přišla.*““ (Ajtmатов, 1988, s. 210)

Kromě ženy jako partnerky a manželky, je zde poměrně silně znázorněna i pozice ženy jako matky. Nejen Inga, jejíž manželství se rozpadlo, je pro získání svého syna do péče schopna ihned odcestovat a nestarat se o důsledky, ale zejména Guljumkan a Akbara zde demonstrují strhující sílu mateřství. Z knihy vyplývá, že vztah matky a dítěte stojí na silnějších poutech než vztah partnerský a pokud ho přerušíme nebo zničíme, musíme nést důsledky a počítat s ničivou touhou matky, tento vztah vrátit a obnovit. V případě Akbary je totiž ztráta Taščajnara už pouhou „poslední kapkou“, zatímco postupná ztráta jejích dětí ji dovádí k vnitřní destrukci. Je to právě Guljumkan, koho nejvíce rozrušuje noční vytí o děti obrané vlčice. Matka, jež nechápe velikost utrpení jiné matky. Teprve po smrti malého Kendžeše dokáže Guljumkan plně pochopit velikost Akbařina zármutku, když sama klesá k jeho mrtvému tělu a „*zavyla, jako vyla za nocí Akbara...*“ (Ajtmатов, 1988, s. 307)

Kromě přímého vlivu ženy ale muže ovlivňuje i její absence. Není náhodou, že vztahy všech negativních postav v příběhu jsou nějak poznamenány a pokřiveny. Anašáci pocházejí z rozvrácených rodin, od většiny členů Óberkandalovy pracovní skupiny manželky utekly a ani Bazarbajovo manželství zrovna nevzkvétá, přestože z toho rozhodně nemůžeme vinit Kok Tursun. Jistěže mít fungující vztah není automaticky zárukou štěstí ani zdravé morálky, ale podstatně k tomu může přispívat.

4.4 Krev a voda

O významu červené a modré z hlediska kompozice jsme se již vyjádřili. Ale proč se jedná zrovna o tyto dvě barvy? Co zastupují? Modrá, symbol čistoty, nevinnosti a mravnosti, je zároveň barvou vody. Především jezera Issyk-kul, ale nejenom. V románu se objevuje voda ve všech možných podobách. Nacházíme zde velké množství sněhu a ledu, jež přikrývá zemi a očišťuje ji od šedého prachu a uschlé trávy. Na druhou stranu ale činí povrch do určité míry zranitelný, měkký a křehký. Jak je těžké nechat obtisk v zemi tvrdé a suché, je naopak jednoduché pošpinit onu bílou vrstvu čistoty a krásy. Kromě sněhu se v knize objevuje déšť. Voda tekoucí z nebe na zem přináší životní změnu, povolává ke znovuzrození a dle Foster (2016, s. 107-108) je symbolem křtu. V neposlední řadě se voda objevuje v podobě slz, které přináší smíření a úlevu a vyvěrají přímo z nás, lidí. Již zmíněné jezero Issyk-kul je opravdovou pokladnicí vody. Jasně modré chladivé

vody, která může život dát i vzít. Je jen na nás, co si vybereme. Jestli životodárnou sílu, nebo bouřlivý živel, který ničí vše, na co přijde. Záleží na nás, lidech, a na našem chování, jestli spustíme lavinu nebo se necháme osvěžit.

A červená? Je nám již nejspíš jasné, že zastupuje také tekutinu, i když tentokrát trochu hustší. Krev se v románu objevuje v hojném množství a její významy jsou opět rozdílné. Podobně jako voda je i tato životodárná tekutina nositelkou mnoha podob a mnoha významů. Přestože většinou přináší bolest a od počátku je spojována se smrtí, tvoří podstatu zákona přírody: „*Jedna krev žije na účet jiné krve.*“ (Ajtmatov, 1988, s. 28) Lidé se ale řídí jinými zákony a drahocennou krví plýtvají. Kromě zabitých tvorů, mrtvých lidí a bojů o kořist a o přežití se ale krev objevuje i v Akbařině mateřství. Životodárná tekutina je prostředníkem mezi vlčicí a jejími dosud nenarozenými vlčaty. Matka nepotřebuje slova, aby její děti cítily její pocity, stačí jí krev. (Ajtmatov, 1988, s. 15) Přitom je krev jako nositelka života chápána odedávna: „*Vždyť život těla je v krvi! Proto jsem vám ji určil na oltář, k vykoupení vašich životů. Vždyť krev, ta vykupuje život!*“ (Bible: překlad 21. století, Lv 17, 11)

Na několika místech se obě barvy setkávají, nejvýrazněji k tomu ale dochází v okamžiku, kdy Boston bere svého synka z červené kaluže jeho krve a zároveň hledí do modrých očí dosud žijící Akbary. Obě barvy se setkávají a připomínají tak jiný osudový okamžik, konec jiného milovaného syna: „*Jeden z vojáků mu probodl kopím bok, a ihned vyšla krev a voda.*“ (Bible, J 19,34) Dvě tekutiny, které očišťují a přinášejí život a smrt. Jako živá a mrtvá voda. Otázkou ale zůstává, která je která?

4.5 Jenom příroda?

Kdybychom přírodu v dílech kyrgyzského rodáka vnímali pouze jako prostředí, kde se příběh odehrává, značně se ochudíme. Země, ze které autor pochází, je tak spjatá se svými krásami, povrchem a přírodními podmínkami, že je zcela přirozené, jak moc hory, stepi a zářivě modré jezero ovlivňují celý příběh. Krajina, odkud pocházíme, nás utváří a zanechává na nás svou stopu a to, „*co jsme, vychází*“ do jisté míry „*z našeho fyzického prostředí*“. (Foster, s. 217) Dobrý hospodář bude mít vždy vztah ke své půdě, která živí jeho ovce a tím i jeho samotného. Musí pečovat o pozemek, který mu byl svěřen a snažit se, aby tento jeho kus světa vzkvétal. A krajina, do které jsou hlavní postavy příběhu zasazeny, skutečně odráží jejich nitro.

Avdij, neustále svírá pravidly města, je oslněn bezbřehou svobodou stepí. Jejich široká otevřenost mu dává pocit nekonečna a teprve v jejich rozlehlé dáli nachází ženu, která se stává smyslem jeho života. Boston je naopak člověk zemitý, pevně spjat s půdou. Své kořeny má zasazené hluboko a je proto příhodné, že žije na dohled hor. Zároveň je ale odrazem jeho života sám modrý Issyk-kul. Ve všech důležitých momentech jeho života je vedle něj a tvoří kontinuitu jeho cesty. Když vyráží se svým přítelem Ernazarem na cestu do hor, touží vzít si s sebou kus jeho modří, je pro něj symbolem domova. Později, když se sbližuje s mladou vdovou, je to opět jezero, u nějž se setkávají a začínají společný život: „*A ten pár loděk je jako my dva. Kam nás vlny zanesou, to se teprve uvidí. (...) Zas pojeděš do hor, ty, rybářova dcera, jenže tentokrát se mnou...*“ (Ajtmatov, 1988, s. 239) A nakonec k jezeru vedou i poslední Bostonovy kroky. Instinktivně hledá útěchu v klidných vodách, a jestli se stává zároveň jeho hrobem nebo pouze morální oporou k poslední cestě, je už vedlejší.

Jezero Issyk-kul má ale v kontextu celé Ajtmatovovy tvorby hlubší význam. Nejen, že je reálným a poměrně významným geografickým bodem Kyrgyzstánu a setkáváme se s ním hned v několika jeho dílech (*Bílá loď*, *Labutě nad Issyk-kulem*), ale odráží nám mytické chápání světa, kdy lidé věřili v určité spojení mezi jejich světem a světem neživé přírody, v tomto případě vody. (Ajtmatov, 1985, s. 282)

Opustíme-li vodu a podíváme se trochu výše, spatříme měsíc. Velkou zářivou lunu, ve které nachází útěchu zoufalá vlčice, měsíc, který ve své personifikované formě „nahlíží“ na Avdijovo utrpení. Měsíc, jenž přihlíží nočnímu strachu křehké Guljumkan, vyvolanému Akbařiným vytím. Vlčice jej ve svém utrpením vnímá jako sídlo své vládkyně, vlčí bohyně Bjuri-Any. Křesťanský pohled by ale mohl rozeznat v měsíci pohled Boha, který ví o všem a neopouští nikoho ani v těch nejtěžších momentech jejich života.

„*Podívej se, voda, hory, země – to je život...*“ (Ajtmatov, 1988, s. 239) Tato zdánlivě bezvýznamná věta si zaslouží zvláštní komentář. Boston zde život označuje jako souhrn tří složek – hor, vody a země. Zajímavé je, že se opět jedná o tři složky, které zde, stejně jako již výše zmíněné tři Božské osoby mohou zastupovat naše hlavní hrdiny. Vodu, přinášející naději a očistění, můžeme připodobnit Avdijovi, který stejně jako pramen řeky postupně sbírá odvalu a odhodlání měnit svět. Jeho počáteční nadšení strhává lavinu jeho života a končí v bouřlivé řece. Smrt „moderního proroka“ můžeme přirovnat k cíli řeky, která se po dlouhé cestě konečně dostává do moře. Bostonovi jsme se již v souvislosti s přírodou věnovali, nicméně z tohoto úhlu pohledu ho vnímáme

jako hory. Divoké, nebezpečné a silné. Hory, které mají kořeny hluboce zasazené a jen tak něco je neporazí. Šedost jeho jména,³ odráží barvu hor a skal a vážnost jeho tváře skrývá zádumčivost náročné cesty. Když ale překonáme všechny překážky a dojdeme až na vrchol hory, nahlédneme do údolí a zatajíme dech. Jen málokterý pohled nahradí krásu, jež spatříme z vrcholků hor. Stejně je tomu i u Bostona. Když dokážeme přemoci nejrůznější problémy jeho života, spatříme muže, který bojuje o mravní čistotu, vede spořádaný a bohatý život a je obklopen milovanými lidmi. Třetí složkou života je dle Bostona země. Kdo jiný by měl zastupovat zemi než její symbolická matka, vlčice Akbara? Svými mláďaty přináší světu stále novou naději na dobrý život a šťastnou budoucnost. Její hravost a energie je ale ničena a zabijena člověkem. Nahrazuje ji žal, který ji šíří, stesk, který rozpukává její srdce jako zem postrádající vodu.

4.5.1 Roční období

Dalším zajímavým aspektem, který podle Foster (2016, s. 227-235) podtrhuje význam děje, jsou roční období. Symbolika jara, léta, podzimu i zimy jsou natolik rozdílné, že umístění konkrétní situace do jednoho z těchto období může dostat úplně jiný význam, než kdyby se odehrávala v období jiném. Toho si nejspíše všímá i Čingiz Ajtmatov, v jeho románu *Popraviště* je totiž událostí spjatých s ročním obdobím spousta.

Jaro jako nositel života a naděje přichází po zimě a slibuje nové začátky. Je to období lásky, což si uvědomuje i mladý Avdij, který právě koncem jara přichází do Moskvy a obdivuje její kypící život. Uvědomuje si zde své ochuzení a svoji touhu milovat a být milován, která je právě s jarem úzce spojena. Podobný pocit, i když o značný počet let života dál, zažívá Boston. Jeho jediným přáním je žít a být se svou rodinou. Po těžkém období zimy přichází s malým synkem nové jaro jeho života a on, který dostal druhou šanci, ji chce plně využít. Radost mu ale kazí Akbara, ubližující všemu živému, která byla o své jaro již potřetí krutě okradena. „*Ji jedině se netýkal život kypící kolem.*“ (Ajtmatov, 1988, s. 299) Začátek roku s sebou ale přináší i velikonoční svátky, plné bolesti, utrpení a zdánlivého konce. Jejich obraz spatřujeme ve smrti malého Kendžeše, který, ač nevinný, zaplatil svou smrtí právě v momentě největší naděje a přírodního rozkvětu.

³ Boston = vychází z výrazu bos ton, což v překladu znamená „šedý kožich“ (Ajtmatov, 1988, s. 237)

Po jaru následuje léto. Období těžkého vzduchu, tepla k zalknutí a potu lepícího šaty k tělu. Doba, kdy se Avdij poprvé setkává s Akbarou a jejími třemi mláďaty. Ne náhodou je tento ospalý letní čas doprovázen omamnou vůní anaši, která má vliv na lidi i zvířata. Léto plné klidu, míru a ticha je ale také časem letních bouří, ničivých i osvěžujících. Letní déšť, který zmáčí vyčerpaného a zbitého Avdije, ho zároveň probouzí k životu a vdechuje mu síly k pokračování na své cestě. Období zrání je časem, kdy Avdij nalézá ženu svého života a je konečně schopen vést klidný život osvětlený sluncem lásky.

Po plodném a radostném létě přichází podzim s pochopením principů života. Avdij zjišťuje, že jeho nadšení a ideály padají k zemi stejně jako žlutnoucí listí a jeho práce, která ho stála tolik sil, není oceněna. Smutek a roztrpčenost stárí, které podzim zastupuje, se zobrazuje v marnosti Avdijova života v jeho vzpomínkách na léto a touha po vrácení se v čase zpět. Vrchol přichází na přelomu zimy a podzimu s Avdijovou smrtí, jež má hořkou pachut' zbytečnosti.

Poslední roční období je zima. Mrazivá a chladivá může přinášet čistotu a bělost neporušené příkrývky světa i života, častěji však přináší smrt. Apokalyptický konec štvance na sajgy přesně zapadá do tohoto rámce a odkazuje tak na chlad lidského jednání a ledové srdce vrahů nevinných zvířat. Podobně je tomu ve třetí části knihy, kdy se Ernazar a Boston vydávají uprostřed léta na cestu k za průsmyk. Hory přinášejí prudké ochlazení, a tak se zdá, „*jako by přišla zima. Cesta z léta do zimy trvala všeho všudy jeden den jízdy koňmo.*“ (Ajtmátov, 1988, s. 263) Předzvěst hrozby je zde více než jasná, a proto se ani nelze divit, že nakonec opravdu Ernazar umírá. A že za jeho smrtí stojí „*černý soumrak, mrazivý chlad*“ (Ajtmátov, 1988, s. 270) a obrovská zima, které nakonec v hluboké propasti podlehne, je už pouze symbolickou „tečkou za větou“.

Závěr

Tato práce byla věnována románu *Popraviště* od Čingize Ajtmatovova, rusky píšícího kyrgyzského autora. V první části jsme si přiblížili život a dílo tohoto spisovatele, přiblížili si blíže jeho rodnou zemi a podmínky, ve kterých vyrůstal a tvořil. V další části jsme se věnovali analýze a interpretaci románu, pohlédli jsme na dílo z různých úhlů pohledu a okomentovali témata, která obsahuje, kompozici, kterou je tvořena, jazykovou složku i hlavní myšlenky. Zjistili jsme, že kniha nabízí široké možnosti výkladu a poskytuje takové množství témat, že má potenciál zaujmout opravdu široké publikum.

Může ale kniha z 80. let minulého století pocházející ze země bývalého Sovětského svazu zaujmout současné čtenáře? Myslím, že určitě. Čingiz Ajtmatov přesáhl svým dílem hranice své země a přináší ve svých knihách zamyšlení nad lidstvem jako takovým se všemi aspekty, které se k němu váží. V syrovém příběhu nejenom lidského utrpení spatřujeme lidskou potřebu kontaktu s druhými lidmi, touhu po uznání a úspěchu, hledání vyšší moci, jež nás přesahuje i marný boj s osudem, jenž nám staví do cesty překážky v podobě nešťastných náhod, chyb druhých lidí a nepředvídatelných událostí.

Ajtmatov upozorňuje na nebezpečí, které s sebou přináší destrukce přírody, na lavinu, která začíná u malých kamínků a končí u zabitých zvířat, zničené půdy a rozvrácených rodin. Varuje před lidským úpadkem a slabostí, jež často koření v drogách a alkoholu a nezapomíná připomínat nevadnoucí sílu mezilidských vztahů. V emotivních pasážích románu poukazuje na vzrůstající rozpor člověka a přírody a na ničivou sílu, se kterou přistupujeme ke všemu krásnému a dobrému, co na světě existuje. Řešení těchto problémů spatřuje autor v obnově těsného sejetí s přírodou a v návratu k základním hodnotám a kořenům, tradicím, kultuře, předkům a rodině.

I přes svůj složitý děj a náročné pasáže dokáže kniha vskutku „vzít dech“ a převrátit naruby veškeré představy, které máme o fungování tohoto světa. A kdyby snad někdo přece pochyboval o jejím významu, nepochopil sílu a velikost života a smrti modrooké vlčice Akbary.

Zdroje

AJTMATOV, Čingiz. *Popraviště*. V Praze: Lidové nakladatelství, 1988. ISBN 26-049-88.

AJTMATOV, Čingiz. *Romány, příběhy*. Biškek: Kyrgyzstán, 1985.

AJTMATOV, Čingiz. *Stanice Bouřná: Den delší než století*. Biškek: Kyrgyzstán, 1981.

ANNINSKIJ, Lev. Kentaurův cval. AJTMATOV, Čingiz. *Popraviště*. Praha: Lidové nakladatelství, 1988, s. 310-317. ISBN 26-049-88.

ARAGON, Louis. Nejkrásnější příběh o lásce ve světě. In: Archa Čingize Ajtmatovova. Moskva: Neděle, 2004, s. 7-9. ISBN 5-9346-073-2.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 23. (14. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2017. ISBN 978-80-7545-052-4.

Bible: překlad 21. století. 3. opravené vydání. Praha: Biblion, 2017. ISBN 978-80-87282-32-8.

FOSTER, Thomas C. *Jak číst literaturu jako profesor: zábavný průvodce ke čtení mezi řádky*. Brno: Host, 2016. ISBN 978-80-7491-564-2.

GACHEV, Georgij. *Umělec Eurasie*. In: Archa Čingize Ajtmatovova. Moskva: Neděle, 2004, s. 185-187. ISBN 5-9346-073-2.

HRALA, Milan, ed. *Slovník spisovatelů: Sovětský svaz*. Praha: Odeon, 1977.

KOKAISL, Petr, Jibek Ajbekovna SAPARBKOVA a Pavel MICHÁLEK. *Kyrgyzstán a Kyrgyzové: Kyrgyzstan i kyrgyzy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7043-772-8.

KOKAISL, Petr a Jan PARGAČ. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2006. ISBN 80-7308-119-9.

KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Brno: Host, 2007. Studium (Host). ISBN 978-80-7294-215-2.

MIKULÁŠEK, Miroslav. *Hledání "duše" díla v umění interpretace: genologicko-hermeneutická anamnéza "vnitřní formy" artefaktu a mytopoidních forem narace*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004. Universum (Tilia). ISBN 80-861-0196-7.

PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1.

ZAHRÁDKA, Miroslav, Dušan ŽVÁČEK a Miroslav MIKULÁŠEK. *Současná sovětská literatura: próza, poezie, drama*. Praha: Lidové nakladatelství, 1984.

ZAHRÁDKA, Miroslav a Dušan ŽVÁČEK. *Současná sovětská literatura let osmdesátých*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1989.

Internetové zdroje

Ajtmatov Čingiz Ajtmatov. *Hrdinové země* [online]. ©2018-2018 [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=10508

GREGOROVÁ, Bára. Ajtmatov, Čingiz. *ILiteratura.cz* [online]. ©2000, 2007a [cit. 2018-02-27]. ISSN ISSN 1214-309X. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/21619/ajtmatov-cingiz#discussion>

GREGOROVÁ, Bára. Čingiz Ajtmatov: Portrét. *ILiteratura.cz* [online]. ©2000, 2007b [cit. 2018-02-27]. ISSN ISSN 1214-309X. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/21041/ajtmatov-cingiz>

Popraviště. *Databazeknih.cz: Váš knižní svět* [online]. ©2017 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/popraviste-5849>

KUPSA, Michal. Kyrgyzstán - hory kam se podíváš. *Fotogalerie|Michal Kupsa* [online]. Abulafia design | web galerie, Michal Vitásek, ©2018, 2015 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.michalkupsa.cz/blog/kyrgyzstan-hory-kam-se-podivas-158.html>

Kyrgyzstan: Podrobné informace o zemi, fotografie, mapy, obyvatelstvo, města, hospodářství, životní prostředí. *CelýSvět.cz* [online]. CELÝSVĚT, ©2018 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.celysvet.cz/kyrgyzstan-statistika-info-stat-zeme-zemepis-cestovani>

Kyrgyzstán - Populace. *City populations worldwide* [online]. Population.City, ©2015 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://populace.population.city/kyrgyzstan/>

Kyrgyzstán: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. CzechTrade, ©1997-2018, 2. 6. 2017 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kyrgyzstan-zakladni-charakteristika-teritoria-17623.html#sec2>

Literatura Střední Asie. *Stránky HKS* [online]. DOKUWIKI, ©2005-2017 [cit. 2018-02-21].
Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=literatura_a_pismo

SMIRNOV, V. S. *Ajtmatov Čingiz Torekulovič* [online]. Vlastenecký internetový projekt
"hrdinové země" [cit. 2018-03-25]. Dostupné z:
http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=10508

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Grafické znázornění děje

Obrázek č. 2 – Grafické znázornění kompozice díla

Obrázek č. 3 – Fotografie Čingize Ajtmatova

Obrázek č. 4 – Státní vlajka Kyrgyzstánu

Obrázek č. 5 – Krajina před horou Suek Pass

Obrázek č. 6 – Kyrgyzská krajina

Obrázek č. 7 – Pohoří Ťan-Šan poblíž Kyrgyzsko-Kazašské hranice

Obrázek č. 8 – Podvečerní pastvina kousek za městem Kočkor v centrálním Kyrgyzstánu

Obrázek č. 9 – Západ slunce v horách

Obrázek č. 10 – Koňský ráj

Obrázek č. 11 – Jezero Issyk-kul

Obrázek č. 12 – Starý hřbitov pod vrcholky Ťan-Šanu v centrálním Kyrgyzstánu

Obrázek č. 13 – Satelitní snímek Kyrgyzstánu

Seznam zkratk

SSSR	označení bývalého Sovětského svazu
Benelux	souhrnné označení Belgie, Nizozemí a Lucemburska
G. G. Marquéz	Gabriel García Marquéz
M. V. Llosa	Mario Vargas Llosa
J. L. Borges	Jorge Luis Borges
F. M. Dostojevskij	Fjodor Michajlovič Dostojevskij
L. N. Tolstoj	Lev Nikolajevič Tolstoj
Č. Ajtmatov	Čingiz Ajtmatov
A. Akajev	Askar Akajev
aj.	a jiné
tj.	to jest

Přílohy

Příloha č. 1 – Fotografie Čingize Ajtmatova

(Zdroj: Literatura Střední Asie. *Stránky HKS* [online]. DOKUWIKI, ©2005-2017 [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=literatura_a_pismo)

Příloha č. 2 – Státní vlajka Kyrgyzstánu

(Zdroj: Státní Kyrgyzská vlajka státu Kyrgyzstán - Střední Asie: Kyrgyzská vlajka. *Státní vlajky států světa* [online]. Vlajky.org, ©2012, ©2017 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: http://statni.vlajky.org/stredni_asie/kyrgyzstan.php)

Příloha č. 3 – Fotografie Michala Kupsy

(Zdroj: KUPSA, Michal. Kyrgyzstán - hory kam se podíváš. *Fotogalerie|Michal Kupsa* [online]. Abulafia design | web galerie, Michal Vitásek, ©2018, 2015 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.michalkupsa.cz/blog/kyrgyzstan-hory-kam-se-podivas-158.html>)

Příloha č. 4 – Satelitní snímek Kyrgyzstánu

(Zdroj: KUPSA, Michal. Kyrgyzstán - hory kam se podíváš. *Fotogalerie|Michal Kupsa* [online]. Abulafia design | web galerie, Michal Vitásek, ©2018, 2015 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.michalkupsa.cz/blog/kyrgyzstan-hory-kam-se-podivas-158.html>)

Příloha č. 1 – **Fotografie Čingize Ajtmatovova**

Obrázek č. 3 – Fotografie Čingize Ajtmatova

Příloha č. 2 – **Státní vlajka Kyrgyzstánu**

Obrázek č. 4 – Státní vlajka Kyrgyzstánu

Příloha č. 3 – **Fotografie Michala Kupsy**

Obrázek č. 5 – Krajina před horou Suek Pass

Obrázek č. 6 – Kyrgyzská krajina

Obrázek č. 7 – Pohoří Ťan-Šan poblíž Kyrgyzsko-Kazašské hranice

Obrázek č. 8 – Podvečerní pastvina kousek za městem Kočkor v centrálním Kyrgyzstánu

Obrázek č. 9 – Západ slunce v horách

Obrázek č. 10 – Koňský ráj

Obrázek č. 11 – Jezero Issyk-kul

Obrázek č. 12 – Starý hřbitov pod vrcholky Ťan-Šanu v centrálním Kyrgyzstánu

Příloha č. 4 – **Satelitní snímek Kyrgyzstánu**

Obrázek č. 13 – Satelitní snímek Kyrgyzstánu

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Magdaléna Lněničková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jaroslav Vala, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Interpretace díla Čingize Ajtmatova Popraviště
Název v angličtině:	The interpretation of the novel called The Place of the Skull by Chingiz Aitmatov
Anotace práce:	Bakalářská práce analyzuje a interpretuje román Popraviště kyrgyzského spisovatele Čingize Ajtmatovova. Rozebírá život a dílo autora, přibližuje zajímavé a pro dílo důležité poznatky o Kyrgyzstánu, území, kde se děj románu odehrává a z něhož autor pochází. Druhá část práce je zaměřena na analýzu a interpretaci díla. Komentuje knihu z hlediska kompozice, tematiky i jazykové složky a v poslední kapitole si všímá zajímavých myšlenek a motivů. Na základě skryté symboliky se snaží rozklíčovat význam díla a jeho přesah do života běžného člověka v 21. století.
Klíčová slova:	Popraviště, román, Čingiz Ajtmatov, Kyrgyzstán, analýza, interpretace
Anotace v angličtině:	The Bachelor Thesis analyzes and interprets the novel called The Place of the Skull written by the Kyrgyz author Čingiz Ajtmanov. It explains the author's life and work and also describes interesting and for the book important knowledges about Kyrgysztan, the area where the plot of the novel takes place and also from which the author comes from.

	The second part of the novel concentrates on the analysis and the interpretation of the book. It comments on a composition, themes and linguistic constituents of the book. The final chapter is focused on remarkable thoughts and motifs. It strives for the explanation of the meaning of the book on the basis of hidden symbolism and its value in the life of an ordinary person in the 21st century.
Klíčová slova v angličtině:	The Place of the Skull, novel, Chinghiz Aitmatov, Kyrgyzstan, analysis of a novel, interpretation
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Fotografie Čingize Ajtmatova Příloha č. 2 – Státní vlajka Kyrgyzstánu Příloha č. 3 – Fotografie Michala Kupsy Příloha č. 4 – Satelitní snímek Kyrgyzstánu
Rozsah práce:	56 + 9 stran příloh
Jazyk práce:	Český jazyk